بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار

ژمارە (28) ساڵی 2007

یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی . عێراق

بە پێی ئەو دەسەلاتەی لە بڕگەی (1) ی ماددەی (10) ی (یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق)ی ژمارە (1)ی ساڵی 2005 ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی نائاسایی ژمارە (8)ی لە 6/ 8/ 2007 بڕیارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (22)ی ساڵی 2007
یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی . عێراق

بەشی یەکەم
(پێناسەکان)

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم :حکومەتی فیدراڵی: حکومەتی کۆماری عێراقی فیدراڵی.

دووەم :دەستووری فیدراڵی: دەستووری کۆماری عێراقی فیدراڵی.

سێیەم: هەرێم: هەرێمی کوردستانی – عێراق.

چوارەم :سەرۆکی هەرێم: سەرۆکی هەرێمی کوردستان – عێراق.

پێنجەم :پەرلەمان: ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان – عێراق.

شەشەم :حکومەتی هەرێم: حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق.

حەوتەم :ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان– عێراق.

هەشتەم :ئەنجومەنی هەرێمی: ئەنجومەن هەرێمی بۆ کاروباری نەوت و گاز لە هەرێمی کوردستان–عیراق

نۆیەم :وەزارەت: وەزارەتی سامانە سروشتییەکانی هەرێم.

دەیەم :وەزیر: وەزیری سامانە سروشتییەکانی هەرێم.

یازدەم : نەوت: هەر هیدرۆکاربۆناتێکی سروشتی یان هەر هیدرۆکاربۆناتێکی تێکەڵاوی سروشتی چ لە دۆخی گازی یان شلی بێ ئەوانەش دەگرێتەوە کە دەتوانرێ بگەڕێندرێتەوە بۆ حەشارگە کە.

دوازدەم : نەوتی خاو: هەموو هیدرۆکاربۆناتەکانی شل لە دۆخە سروشتییەکەی یان لە گازی سروشتییەوە بەهۆی خەستکردنەوە یان هەر هۆکارێکی پوختکردنی دیکەوە بەرهەمهێنرابێت.

سێزدەم : گازی سروشتی: هەموو هیدرۆکاربۆناتەکانی گازی کە بە سستی لە دۆخە سروشتییەکەیدا مابێتەوە، لەوانەش گازی تەڕ، گازی وشك، ئەو گازەی لە بەرگی بیر هەیە (Casing)و ئەو گازەی لە پرۆسەی پوختکردنی هیدرۆکاربۆنی شل لە گازی تەڕمابێتەوە، جگە لە نەوتی خاو.

چواردەم : گازی سروشتی بەیاوەر: گازی بەرهەمهێندراو، وتێکەڵاو لەگەڵ نەوتی خاو لە ژێر بارودۆخی حەشارگەییدا.

پانزدەم : کێڵگەی نەوت: حەشارگە یان کۆمەڵێك لە حەشارگەکانی نەوتی لە پێکهاتەکانی جیۆلۆجی زانراو یان دیاردەیەکی جیۆلۆجی کە نەوتی لێ بەرهەم دەهێنرێ بە شێوەیەکی بازرگانی وە بەپێی تەکنۆلۆژیایەکی ئاسایی وسوودێکی ئابووری هەبێ.

شانزدەم: کێڵگەی ئێستا: ئەو کێڵگە نەوتیەی کە تا پێش 2005/8/15 بەرهەمی بازرگانی هەبوو.

حەڤدەم : کێڵگەی ئاینده: ئەو کێڵگە نەوتیە کە تا پێش 2005/8/15 بەرهەمی نەبووە و هەر کێڵگەیەکی نەوتی دۆزراوە یان لە ئەنجامی پڕۆسەکانی دۆزینەوەی ئاینده دا دەدۆزرێتەوە.

هەژدەم : پڕۆسەکانی نەوت: بەدواداگەڕان و دۆزینەوە بە مەبەستی پەرەپێدان، بەرهەمهێنان، بە بازارکردن، عەمبار کردن، گواستنەوە، پالاوتن، فرۆشتن و هەناردنی نەوت یان بنیادتنان و دانان و دامەزراندنی هەر هەیکەلێکی دەزگاکان و مەکینەکان بۆ مەبەستی ئامادە بۆکراو و دوکوتایی هێنان بە مۆڵەت و یان لابردنی هەریەکێك لەو هەیکەل و دامەزراو وبیناکان.

نۆزدەم : موڵکە جێگیرەکان: هەر سامانێکی نەگوازراوە چ گشتی بێ یان تایبەتی.

بیستەم : مۆڵەتی بەدواگەران: مۆڵەتێکە بەپێی ماددەی بیست و دوو ئەم یاسایە لە وەزیرەوە دەردەچێت.

بیست ویەك : مۆڵەتی ڕێپێدان: ئاگادارکردنەوە یان ئەو ڕەزامەندیەی کە لە وەزیرەوە بە پێی ماددەی بیست و پێنجی ئەم یاسایە دەردەچێت.

بیست و دوو : مۆڵەت: ڕێگەدان بە گرێبەستی نەوت، یان ڕێگەدان بە گەڕان بە دوای نەوتداو یان هەر ریکەوتنیکی تایبەتی پێی.

بیست و سێ: کەس: هەر کەسێکی سروشتی یان مەعنەوی یان هەر دامەزراویکی یاسایی دیکە.

بیست وچوار: کەسی ڕێپێدراو: ئەو بەڵێندەرەی کە گرێبەستی نەوتی لە خوی دەگرێت یان ئەو کەسەی بەپێی مۆڵەت یان ڕێپێدان بەرپرسیاریەتی دەخرێتە ئەستۆی.

بیست و پێنج : بەڵێندەر: هەر کەسێك لەبواری نەوت دا لەگەڵ وەزارەت گرێبەست گرێدەدا.

بیست وشەش : بەرهەم هێنانی بازرگانی: بەرهەم هێنانی ڕۆژانە کە لە(5000) پێنج هەزار بەرمیل کەمتر نەبێ و لە ماوەی(12) دوازده مانگدا.

بیست وحەوت : گرێبەستی نەوت: هەر گرێبەستێك گرێدەدرێ یان ریگەدان یان لاری نەبوون یان هەر مولەتێك بەپێی ماددەی بیست وچواری ئەم یاسایە دەدرێت.

بیست وهەشت : ناوچەی گرێبەست: ئەو رووبەرەی لە گرێبەستی نەوت دا دراوە.

بیست ونۆ: گرێبەستی بەشدار کردن لە بەرهەمهێنانـدا: نمونەی گرێبەستی نـەوت کـە نـاوە نـاوە لەوانەیـە دەخرێتـە بەرچـاو و هـەموار دەکرێـت لەلایـەن وەزارەتـەوە، کـە جگـە لەهەنـدێ لـە کاروبـاری دیکـەوە، مەترسـی ئـابووری و هونەریـشی تێدایـە، کـە بەڵێنـدەر بـەڵێنی پێـدەدات لـە بەرامبـەر بەشـێك لـە بەرهەمەکەدا کە بۆی هەیە وەکو بنەمایەك بۆ دانوستاندنەکان لە گرێبەستی نـەوتی دا پـشتی پـێ دەبەسـترێ لـە نێـوان وەزارەت و ئـەو کەسـانەی کـە ئارەزوویان لە جێبەجێ کردنی پرۆسەکانی نەوتی دا هەیە.

سـی : داهاتـەکان: داهاتـەکانی حکومـەتی هـەرێم کـە لـە پرۆسـەکانی نـەوت بەدەسـت دەکـەون، لەوانـەش فرۆشـتنی نـەوت و گـازو مولکانـە و پاداشـتی ئیمزاکـردن و بەرهـەمهێنان لـەو گرێبەسـتانەی نـەوتی لـە نێـوان کۆمپانیـا بیانییەکان و ناوخۆییەکان بەستراوە.

سی ویەك : مولکانە: رێژەیەك لـە نـەوتی بەرهـەمهێنراو کـە مسۆگـەرە، کـە بۆ حکومەتی هەرێم لە ناوچەی گرێبەستەکەدا دابین دەکرێ.

سی و دوو : خاڵی دابین کردن: ئەو شوێنەی لـە دوای پرۆسـەی دەرهێنـانی دێ کە نەوتی خاو و گازی سروشـتی ئامادەن بۆ فرۆشتن و وەرگرتن بـەپێی پێوانـەکانی نێـو دەوڵـەتی، واتـە ئـەو شـوێنەی کـە کەسـێك مـافی موڵکـداری نەوتی هەیە تیادا بەپێی برگەی حەوتەم لە ماددەی سێیەم لەم یاسایەدا.

سی وسێ : سندوقی ژینگە: ئەو سندوقەیە کە داهاتـەکان لـە خـو دەگرێـت و بەپێی ئەم یاسایە دا دیاری دەکرێت، وبەڵێندەرەکان بەبەشداری کردن تێیدا بەپێی مەرجەکانی گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهـەمهێنان وبـەپێی مـاددەی سی و حەوت لەم یاسایەدا پابەند دەبێت.

سی وچوار : کونترول کردن: کونترول کردنی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ بۆ زۆرینـــەی دەنگـــەکان دامـــەزراوی مەبەســـت، لـــە کۆبوونـــەوەکانی هـــەڵگری پشکەکان .

سی وپێنج : سەرکار: کەسی ڕێپێدراو یان هەرکەسێکی دیکە لە مۆڵەتەکەدا ناوی هاتبێ بۆ ئەوەی پڕۆسەکانی نەوت بەڕێوەببات.

سی و شەش : حەشارگە: پێکهاتەی بەردی ژێر زەوی کە نیشتنی سروشتی تـاکی هەیـە و سـەربەخۆیە لـەو هیدرۆکاربۆناتـەی کـە توانـای بەرهـەمهێنانی نـــەوتی هەیـــە کـــە بـــە سیـــستەمی پاڵەپەســـتۆی سروشـــتی یـــەکگرتوو جیادەکرێتەوە.

ســـی و حـــەوت: بـــیر: کـــون کردنـــی ڕووی زەوی، کـــە هـــەڵکۆڵین و بڕینـــی پێکهاتـەکانی بـەردی ژێـر زەوی دەگرێتـەوە، بەمەبەسـتی دۆزینـەوە لـەپێناو بەدواگەران یان بەرهەمهێنانی نەوت.

بەشی دووەم

(چوارچێوەی پیادەکردنی یاساکە)

ماددەی دووەم:

یەکەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادەدەکرێ بەسەر:

1- پڕۆسەکانی نەوتی کە جێ بەجێ دەکرێت لەلایەن کۆمپانیاکانی گشتی یان تایبەتی عێراقی بێ یان بیانی.

2- هەموو چالاکیەکانی پەیوەستن بە پڕۆسەکانی نەوت.

دووەم: بە پێی حوکمەکانی ماددەی (115) و هەردوو بڕگەی یەکەم و دووەمی لە ماددەی(121)ی دەسـتووری فیـدراڵی ، هـیچ یاسـایەکی فیـدراڵی یان ڕێککـەوتن یان گرێبەست یان یاداشتی لەیەك گەیشتن یان هەر بەڵگەیەکی دیکەی فیدراڵی

تایبەت بە پرۆسەكانی نەوت جێبەجێ ناكرێت تاوەكو دەسەلاتی تایبەتمەندی خۆی لە هەرێم دا ڕەزامەندی لەسەر جێبەجێكردن نەدات.

بەشی سێیەم
(موڵكداریەتی نەوت و مافەكانی حكومەتی هەریم)

ماددەی سێیەم:

یەكەم: موڵكداریەتی نەوت لە هەرێم دا، بەپێی ئەوەدایە كە لەماددەی (111)ی دەستووری فیدراڵ دا هاتووە، حكومەتی هەرێم بەشی هەیە لە داهاتەكانی ئەو نەوتەی لە كێڵگەكانی بەرهەمهێن بەدەست دەهێنرێ پێش 2005/8/15 لەگەل بەشی گەلی عێراق بەگشتی بەپێی ئەم یاسایە و ماددەی (112)ی دەستووری فیدراڵی دەسازێ .

دووەم: حكومەتی هەرێم بەشی هەیە لە داهاتەكانی نەوتی كێڵگەكانی بەرهەمهێن دوای 2005/8/15 بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

سێیەم: حكومەتی هەرێم لەگەڵ حكومەتی فیدراڵی دا بەشداری دەكات لە بەڕێوەبردنی پرۆسەكانی نەوتی تایبەت بە كێڵگەكانی بەرهەمهێن پێش 2005/8/15 لە هەرێم دا بەپێی حوكمی برگەی یەكەم لەماددەی (112)ی دەستووری فیدراڵ دا.

چوارەم: حكومەتی هەرێم سەرپەرشتی كردن و ڕێكخستنی هەموو پرۆسەكانی نەوت دەگرێتە ئەستۆ، بە پێی ماددەی (115) وە بە خو گونجاندن لەگەڵ ماددەی (112) لە دەستووری فیدراڵدا، وەزیریش بۆی هەیە لە دوای وەرگرتنی رەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی ڕێگا بەلایەنی سێیەم بدا كە پرۆسەكانی نەوت جێبەجێ بكات لە پێناو زیادكردنی داهاتەكان لە سامانی نەوتی هەرێم دا.

پێنجەم: حکومەتی هەرێم سەرپەرشتی کردن و ڕێکخستنی بە بازار کردنی بەشی هەرێم کە لە نەوتی دەرهێنراو لە پڕۆسەکانی نەوت لە خاڵی دابین کردن دا دەگرێتە ئەستۆ، و مافی ئەوەی هەیە مۆڵەتی بە بازار کردنی ئەو بەشەی بە لایەنی سێیەم بدات.

شەشەم: حکومەتی هەرێم بەشەکەی خۆی وەردەگرێت لە هەموو داهاتەکانی کە لە پڕۆسەکانی نەوتی بە دەست دەکەوێت بۆ سوودی گەلی هەرێم بە پێی ماددەی پانزدەم لەم یاسایەدا و ماددەی (112) لە دەستووری فیدراڵ دا.

حەوتەم: بۆ هەر کەسێك هەیە لە خاڵی دابین کردنی مافی موڵکداریەتی نەوت بەدەست بێنێت بەشێوەیەکی قەتیسماوی.

ماددەی چوارەم: ئەنجومەنی هەرێمی بەم شێوەیەی خوارەوە پێك دە هێنرێت:-

یەکەم: سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران - سەرۆك.

دووەم: جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران - جێگری سەرۆك.

سێیەم: وەزیری سامانە سروشتییەکان - ئەندام.

چوارەم: وەزیری دارایی وئابووری- ئەندام.

پێنجەم: وەزیری پلان دانان- ئەندام.

ماددەی پێنجەم : ئەنجومەنی هەرێمی ئەمانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: دانانی پرینسیپەکانی گشتی بۆ سیاسەتەکانی نەوت و پلانی بەدواگەران و پە رە پێدانی گێلگەکان لە هەرێم دا لەگەل هەموارکردنیان.

دووەم: پێدانی ڕەزامەندی بۆ ئەو گرێبەستانەی تایبەت بە پڕۆسەکانی نەوتی.

سێیەم: دیار کردنی ئاستی بەرهەمهێنان هەرێم دا بەشیوەیەك لەگەل بڕگەی دووەمی ماددەی (112)ی دەستووری فیدرالی بگونجێت.

بەشی چوارەم
(ئەرکەکانی وەزارەت و وەزیر)

ماددەی شەشەم:وەزارەت یان ڕێپێدراوەکەی ئەمانە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکـەم: ڕێکخـستن و سەرپەرشـتیکردنی پرۆسـەکانی نـەوت، بەرپرسـیاریەتی وەزارەت ئەمانە دەگرێتەوە، داڕشتن وڕێکخستنی وچاودێری کردنی سیاسەتی پرۆسـەکانی نـەوت، سـەرباری ڕێکخـستن و پـلان دانـان و پیـادەکردن و سەرپەرشـتی کـردن و پـشکنین و ووردبینـی بـۆ جێبـەجێکردنی هـەموو پرۆسەکانی نەوت کە لەلایەن هەموو ئەو کەسانەوە ئەنجام دەدرێت، هەروەها هەموو چالاکیەکانی پەیوەست پێیەوە لەوانەش بەبازارکردنی نەوت.

دووەم: گفتوگـۆکردن وئەنجامـدانی ڕێککەوتننامـەکان وجێبـەجێکردنی هـەموو مۆڵەتـەکان لەوانـەش ئـەو گرێبەسـتە نەوتیانـەی کـە حکومـەتی هـەرێم ئـەنجامی دابێت.

ماددەی حەوتەوم:بەپێی ئەم یاسایە وەزیر دەسەڵات و ئەرکەکانی دەگرێتە ئەستۆ، وە ئەونـەش دەگرێتـەوە کـە لـەناو مۆڵەتـەکانیش هـاتووە لـە پێنـاو هێنانـەدی ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم: مسۆگەرکردنی بەڕێوەبردنی ڕاست و ڕەوانی سامانەکان نەوتی.

دووەم: کار کردن لە پێناومسۆگەرکردنی پەرەپێدانی پیشەسازی نەوت بـەجۆرێك زیانەکانی ژینگە کەم بکاتەوە، و گەشەپێدانی ئابووری بەردەوام مسۆگەر بکات و هانی وەبەرهێنان بدات، بەجۆرێك پەرەپێدانی پلانە دوورهاوێژەکان بۆ هـەرێم لــە خــۆ بگــرێ وە دەبــێ هۆشمەندانــە و لەگــەڵ پێــشکەوتووترین شــێوازی پیشەسازی نەوتدا کۆك بێت.

دەزگاو چالاکیەکانی پرۆسەی پالاوتن و پاشکۆکانی

ماددەی هەشتەم: وەزارەت ئەمانە دەگریتە ئەستۆ :

یەکەم: ڕێکخستن و سەرپەرشتی کردنی هەموو دەزگاکانی بەکارهاتوو بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە پرۆسەکانی نەوت دا، و هەموو ئەوانە دەگرێتەوە کە بەکاردێن لە بەرهەمهێناندا وپالاوتن و گواستنەوە کە هێڵەکانی بۆڕیش ، وێستگەکانی دەمەوانە، وێستگەکانی پاڵدەر، وێستگەکانی پالەپەستۆکارەکان وە هەموو ئەو ئامیرانەی کە پێدەبەسترێتەوە، وەهەروەها دابەش کردن لەوانەش گشت سەنتەر و بینایەکان، بۆ چاککردنی ودۆزینەوە وبەرهەمهێنانی نەوت.

دووەم: ڕێکککخستن و سەرپەرشتی کردنی هەموو پرۆسەکانی نەوتی تایبەت بە پالاوتن و پاشکۆکانی کە پالاوتن و عەمبار کردن و گواستنەوەو دابەشکردنی هەموو بەرهەمی پترۆکیمیاوییەکان دەگرێتەوە.

سێیەم: پیشکەشکردنی ئاسانکاری پێویست بۆ بەکارهێنانی دەزگاکانی لەم ماددەیەدا ئاماژەی پێکراوە بۆ حکومەتی فیدڕاڵی وە بۆ هەموو هەرێمەکان وپارێزگاکانی دیکەی بەرهەمهێن بە پێی ئەم یاسایە بۆ سوودی گەلی عێراق و لەگەڵ سیاسەتی فیدراڵی عێراقیدا بگونجێت کە حکومەتی فیدڕاڵی وحکومەتی هەرێم لەسەری کۆکن.

چوارەم:: دابین کردنی هەر هێڵێك بۆ تۆڕی بۆڕییەکان کە قەبارەی یەدەگی هەیە بۆ هەرکەسێك مامەڵەی یاسایی لەگەڵ چالاکییەکانی نەوت لە عێراقدا دەکات، وەزیر بۆی هەیە بەپێی مەرجەکانی کە لە گرێبەستەکەدا هاتووە مۆڵەت بەوجۆرە توانایانە بدات .

هاندانی وەبەرهێنان

ماددەی نۆیەم: وەزارەت ئەمانە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکەم: هاندانی کەرتی گشتی و تایبەتی بۆ وەبەرهێنانی پرۆسەکانی نەوت، بۆ مسۆگەرکردنی هێنانەدی بەڕێوەبردنێکی کاریگەر بۆ سامانەکانی نەوت لە هەرێم دا، بەجۆرێك بەرزترین داهاتەکانی نەوت لە خۆ بگرێ لە پێناو سوودی گەلی هەرێم وعێراقدا.

دووەم: هانـدانی بنیاتنـانی دەزگاکـانی تـازە تایبـەت بـە پرۆسـەکانی پـاڵاوتن و پاشکۆکانی، لەوانەش پاڵاوگەو هێڵی بۆڕیەکان، هەرکاتێك لەتوانادابێ لەلایەن کەرتی تایبەت یان بەهاوبەشی کردنیان.

بەشی پێنجەم
(کۆمپانیا گشتییەکان)

کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و وەبەرهێنانی نەوت (KEPCO)

ماددەی دەیەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینـەوە و وەبـەرهێنانی نـەوت دادەمـەزرێ کە کۆمپانیایـەکی گـشتی خـاوەن کەسـایەتی مەعنەوییـە وە سـەربەخۆیە لـە رووی دارایی و کارگێڕییەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمـەزرێن دوای پەسـندکردنی لەلایـەن زۆرینـەی ڕەهـای ئەنـدامانی پەرلـەمان، بەمـەرجێك دەبێ سـەربەخۆ بن لـە وەزارەت دا و پـسپۆربن لـە بواری نـەوت یـان تایبەتمەندی دیکەی هونەری یان کارگێڕیان هەبێ.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە(5) پێنج ساڵ دیـاری دەکرێـت، بـە پەسـند کردنـی زۆرینـەی ڕەهـای ئەنـدامانی پەرلـەمان نوێ دەکرێتەوە.

چوارەم: کۆمپانیا بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی بۆی هەیە:

1. ڕکابـەری کـردن لەگـەڵ کۆمپانیـای دیکـەوە بـۆ بەدەسـت هێنـانی مۆڵـەتی ڕێپێدانی تایبەت بە کێڵگەکانی ئایندەوە.
2. ئەنجامـدانی ڕێککەوتننامـەکانی هاوبەشـیکردن و هاوشـێوەکانی لـە ڕێککەوتنەکانی کارکردن لـە هـەرێم دا یان لەناوچەکانی دیکەی عێراقدا یان لە دەرەوە.

3. دامەزرانـــدنی کۆمپانیاکـــانی بـــە کارخـــستنی ســـەربەخۆی بێـــت و بـــە موڵکداریـەتی خـۆی بێـت تایبـەت بـە پڕۆسـەکانی نـەوت کـە پەیوەسـتە بەکێڵگەکانی ئایندەدا.

پێنجـەم: ئەنجومـەنی وەزیـران بـۆی هەیـە بـە پەسـندکردنی زۆرینـەی ڕەهـای ئەندامانی پەرلەمان کۆمپانیاکە بکاتە کۆمپانیای پشکدار، پشکەکانی بخرێتە بەرچاوی هاوڵاتیانی عێراق.

کۆمپانیای کوردستانی نیشتمانی نەوت (KNOC)

ماددەی یازدەم:

یەکـەم: کۆمپانـیای کوردسـتانی نیشتمانی نـەوت دادەمـەزرێ، کـە کۆمپانیایـەکی گـشتی، خـاوەن کەسـایەتی مەعنەوییـە وە سـەربەخۆیە لـەبواری کـارگێڕی و داراییەوە.

دووەم: سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمەزرێن دوای پەسند کردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان، بـە مـەرجێك دەبـێ لـە وەزارەت سـەربەخۆ بـن، پـسپۆڕبن لـە بـواری نـەوت یـان تایبەتمەندی دیکەی هونەری و کارگێڕیان هەبێ.

سێیەم:ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (5) پێنج سـاڵ دیـاری دەکرێـت، بـە پەسـندکردنی زۆرینـەی ڕەهـای ئەنـدامانی پەرلـەمان دەتوانرێ نوێ بکرێتەوە.

چوارەم: بەڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی کۆمپانیا بۆی هەیە :

1- ڕکابـەری لەگـەڵ کۆمپانیاکـانی دیکـە بکـات بـۆ بەدەسـت هێنـانی مۆڵـەتی تایبەت بەبەڕێوەبردنی کێڵگەکانی ئێستا.

2-ئەنجامدانی ڕێکەوتننامەی هاوبەشیکردن لەگەڵ کۆمپانیا جیهانیەکانی نەوت کە شارەزاییان هەیە و ناودەنگیان باشە لە پڕۆسەکانی نەوت دا، بۆ بەهێزکردنی بەرهەمهێنانی کێڵگەکانی ئێستا بۆ بەدەست هێنانی پتری داهاتەکان بە خێرایی.

3- ڕکابەری کردن بۆ بەدەستهێنانی مۆڵەتی تایبەت بە کێڵگەکانی ئاییندە و هەریەکەو بەپێی دۆخی تایبەتی خۆی.

کۆمپانیای کوردستان بۆ بە بازارکردنی نەوت (KOMO)

ماددەی دوازدەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستان بۆ بە بازارکردنی نەوت دادەمەزرێ، وەکو کۆمپانیایەکی گشتی خاوەن کەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی و کارگێڕیەوە.

دووەم: سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دادەمەزرێن و دوای پەسند کردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان، بە مەرجێك دەبێ لە وەزارەت سەربەخۆ بن، پسپۆڕبن لە بواری نەوت یان تایبەتمەندی دیکەی هونەری و کارگێڕیان هەبێ.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (5) پێنج ساڵ دیاری دەکرێن، بە پەسندکردنی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دەتوانرێ نوێ بکرێتەوە.

چوارەم: کۆمپانیاهەلدەستێت بە بازارکردن یان ڕێکخستنی بە بازارکردنی نەوتی کە لە پرۆسەکانی نەوتی بەدیهاتووە، وە بۆی هەیە هەڵبستێت بە بازارکردنی بەشی بەڵێندەر لەم نەوتە بەپێی ڕێککەوتن لەگەلیان بەگویرەی گرێبەستی بەشداری کردنی بەرهەم .

کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پالأوتن و پاشکۆکانی (KODO)

ماددەی سێزدەم:

یەکەم: کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پالأوتن و پاشکۆکانی دادەمەزرێ، وەکو کۆمپانیایەکی گشتی خاوەن کەسایەتی مەعنەوییە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی و کارگێڕیەوە.

دووەم: سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران دوای پەسند کردنی بە زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دادەمەزرێ،

وسەربەخۆ دەبن لە وەزارەت، دەبێ پسپۆڕی نەوت بن یان تایبەتمەندیەکانی دیکەی هونەری و کارگێڕی گونجاویان هەبی.

سێیەم: ماوەی دامەزراندنی هەموو ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی بە (5) پێنج ساڵ دیاری دەکرێت، بەپەسند کردنی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دەکرێ نوێ بکرێتەوە.

چوارەم: کۆمپانیای (KODO) ئەمانە ئەنجام دەدات:

1- بەڕێوەبردنی هەموو دەزگاکانی میری تایبەت بە پرۆسەکانی نەوت بەپێی بڕگەی یەکەم لە ماددەی هەشتەمی ئەم یاسایە وە کاردەکات بۆ دابین کردنی ئەم جۆرە دەزگایانە لەوانەش تۆڕە سەرەکییەکانی هێڵی بۆرییەکان بۆ هەر دامەزراویك پەیوەندی هەبێت بە کەرتی گشتی و تایبەتیەوە کە لە هەرێمدا کاردەکەن.

2- ڕکابەریکردن لەگەڵ کۆمپانیاکانی دیکەوە بۆ بەدەست هێنانی مۆڵەتەکان دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی ، وە مافی ئەوەی هەیە هەلبستێت بە کارەکانی بەگەڕخستنی تایبەت بە پرۆسەکانی نەوتی وە ڕێککەوتنەکانی هاوبەشی کردن یان گرێبەستنی هاوشێوەی ئەنجام بدات ، چ لە هەرێم بێت و یان لە هەرێمەکان و پارێزگاکانی تردا.

3- بە هاوبەشی کردن لەگەڵ کۆمپانیا نەوتیەکانی جیهان یان لەگەڵ کەرتی تایبەت لە پرۆسەکانی نەوتی تازەو بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی.

4- بەڕێگەدان بەلایەنی سێیەم بۆ بەڕێوەبردنی هەریەکێك لە دەزگاکانی و بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی.

ڕێکخستنی کۆمپانیا گشتیەکان

ماددەی چواردەم:

یەکەم: وەزارەت ڕێکخستنی ئەم دەزگایانەی خوارەوە لە ئەستۆ دەگرێ:

1- کۆمپانیای کوردستان بۆ دۆزینەوە و بەرهەمهێنان (KEPCO).

2- کۆمپانیای کوردستانی نیشتمانی نەوت (KNOC).

3- کۆمپانیای کوردستان بۆ هەناردنی نەوت (KOMO).

4- کۆمپانیای کوردستان بۆ پرۆسەکانی پالاوتن و پاشکۆکانی (KODO).

دووەم: بۆ ئەنجومەنی کارگێڕی هەر کۆمپانیایەکی ئاماژە بۆکراو لە برگەی/ یەکەمی ئەم ماددەیە، پەیرەوێکی تایبەت بەخۆی دەربکات، کە هەیکەل و ڕێکخستن و دەسەلاتەکانی چۆنیەتی جێبەجێ کردنی ئەرکەکانی لە خۆی بگرێ.

سێیەم: وەزیر بۆی هەیە پێشنیاری دامەزراندنی کۆمپانیای دیکە بکات بۆ دۆزینەوە و پەرەپێدان و بەرهەمهێنانی نەوت وپالاوتن، هەروەها خزمەتگوزاریەکانی کرین و دابین کردن بۆ ئاسانکردنی بەڕێوەبردنی پرۆسەکانی نەوت بە شێوەیەکی کاریگەر.

بەشی شەشەم

(بەڕێوەبردنی داهات و بەشە تایبەتیەکان)

سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان(KOTO)

ماددەی پازدەم:

یەکەم: سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان دادەمەزرێ، وکەسایەتی مەعنەوی هەیە وە سەربەخۆیە لە بواری دارایی وکارگێڕی .

دووەم: سەرۆك ئەندامانی ئەنجومەنی کارگێڕی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دوای پەسندکردنی لەلایەن زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان دادەمەزرێن، بە مەرجێك دەسەڵات و بەرپرسیاریەتیان بە یاسا دیاری بکرێت.

سێیەم: پێویستە وەزارەت هەموو زانیاریە داراییە پێویستەکانی پەیوەست بە مۆڵەتەکان و گرێبەستەکان بە سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان (KOTO) بدات.

چوارەم: بەپێی حوکمەکانی هەر دوو ماددەی (112) ، (115) ی دەستووری فیدراڵی و بەپێی حوکمەکانی کە لەم یاسایە دا هاتووە، سندوق داهاتە بە دەست هاتووەکانی لە پڕۆسەکانی نەوتی تایبەت بە کێڵگەکانی ئێستاو ئایندە لەجیاتی گەلی هەرێم وەردەگرێت.

پێنجەم: تاوەکو مەرجەکانی ئاماژەیان بۆ کراوە کە لە ماددەی نۆزدەمی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێن، سندوقەکە دوو حیسابی بە دەستەوە دەگرێ: یەکەمیان داهاتە بەدەست هاتووەکان لە پڕۆسەکانی نەوتی تایبەتن بە کێڵگەکانی ئیستا (حیسابی کێڵگەکانی ئێستا)، هی دیکە داهاتەکانی بەدەست هاتوو لە پڕۆسەکانی نەوتی تایبەتن بە کێڵگەکانی ئایندە (حیسابی کێڵگەکانی ئایندە)، هەردوو حیساب بەشێك لە داهاتی گشتی هەرێم پێکدێنن و دەکەوێتە ژێر چاودێری پەرلەمان.

شەشەم: حیسابی کێڵگەکانی ئێستاو حیسابی کێڵگەکانی ئایندە بۆ وردبینی سەربەخۆ ملکەچ دەبن، وە سەیرکردنی بۆ هاوولاتیان ڕەوایە. سندوقەکە بەرپرسیاریەتی خۆی بەپێی پرەنسیپ و پێوانەی تایبەتی بەدەستپێشخەری شەفافیەت لە پیشەسازیەکانی دەرهاتوو ئەنجام دەدات کە لە سەرچاوەی Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) ئاداری 2005 داهاتووە.

ماددەی شازدەم:

ئـەرکی سـندوقی کوردسـتان بـۆ داهاتـە نەوتیـەکان بـەپێی یاسـا ڕێکـدەخرێ، بەمەبەسـتی بـەڕێوەبردنی ئـەو داهاتانـە و دابەشـکردنیان بـەپێی نـوێترین پێوانەکانی نێو دەوڵەتی تایبەت بە شەفافیەت و بەرپرسیاریەتی.

ماددەی حەڤدەم:

کارەکـانی سـندوقی کوردسـتان بـۆ داهاتـە نەوتیـەکان لـە ژێـر چـاودێری پەرلـەمان دەبێت.

بەشی حەوتەم

(هاوکاری کردن لە گەڵ حکومەتی فیدراڵی)

ماددەی هەژدەم:

بەپێی مەرجەکانی لـە ماددەی نـۆزدەم ئـەم یاسـایە دا هـاتووە حکومـەتی هـەرێم ئەمانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

یەکـەم: ڕێککـەوتن لەگـەڵ حکومـەتی فیـدراڵی بـۆ بـەڕێوەبردنی نـەوت و گـازی دەرهێنراو لەکێڵگەکانی ئێستای هەرێم دا وە بە شێوەیەکی هاوبەشدا.

دووەم: هاوکاری کردن لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی بۆ دانانی سیاسەتی ستراتیژی لـە پێنـاو پەرەپێدانی سامانی نەوت و گاز لـە هـەرێم دا وهاوسـەنگ بێـت لەگەڵ چالاکیەکانی نەوتی دیکەوە لە وڵاتدا بە جۆرێك بەرزترین سوودی بۆ گەلی عێراق بێتە دی، بە پشت بەستن بەتازەترین تەکنەلۆژیاو پڕەنسیپەکانی بازاڕو هانـدانی وەبەرهێنان بەپێی ماددەی (112)ی دەستووری فیدراڵی.

سـێیەم: هاوکـاری کـردن لەگـەڵ (ئەنجومـەنی فیـدراڵی نـەوت و گـاز) کـە بـەپێی ڕککەوتنێك لەگەڵ حکومەتی هەرێمدا دادەمەزرێ بۆ ئەوەی گرێبەستەکان ئەنجام بـدرێن وە پێوانـەکان ونموونـەکانی گرێبەسـتەکان و مەرجـەکانی بازرگـانی دابڕێژرێت بۆ گفتوکو کردن لەگەل ئەو بەلێندەرانەی کە لە عێراقدا کاردەکەن.

چوارەم: ڕەزامەندی نواندن لەسەر دانانی هەموو داهاتەکانی لە پرۆسەکانی نەوت لە هەرێم دا بە دەست دەهێندرێن لە سندوقی گشتی داهاتە نەوتیەکانی تایبەت بە عێراقدا.

ماددەی نۆزدەم:

بنەمای هاوکاری وڕێککەوتن کە لەماددەی هەژدەمی ئەم یاسایە ئاماژەی بۆ کراوە بە پێی ئەم مەرجانەی خوارەوە دەبێ:-

یەکەم: دانانی هەموو داهاتە نەوتیەکان لە هەموو عێراقدا بە دەست دەهێندرێ بە سندوقی گشتی داهاتە نەوتیەکان، بەمەرجێك لەلایەن دەستەیەکی گشتی هاوبەش و بەپێی ماددەکانی (106، 112، 121) لە دەستووری فیدراڵی دا بەڕێوە ببری و حیسابی ئەو سندوقە لە بانکێکی جیهانی بەناوبانگ هەڵگیرێ و حیسابێکی تایبەتی بەناوی سندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان بکرێتەوە، مانگانە بەشی هەرێمی کە لەسەری ڕێککەوتوون لێی دابنرێت، بۆ ئەوەی بکەوێتە ژێر دەسەڵاتی ڕەهای حکومەتی هەرێم بەجۆرێك بە یاسایکی فیدراڵی بە ڕێککەوتن لەگەڵ حکومەتی هەرێم ڕێکبخرێ.

دووەم: پێویستە سەرلەنوێ هەیکەلی پیشەسازی نەوت لە عێراقدا دابڕێژرێتەوە بۆ ئەوەی ڕۆڵێکی گونجاوی کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی عێراقی مسۆگەر بکرێت و هاندانی وەبەرهێنانی تایبەت بکرێت بە جۆرێك لەگەڵ حوکمەکانی برگەی دووەم لە ماددەی (112)ی دەستووری فیدراڵی بگونجێت، بەجۆریك بەرزترین سوودی بۆ گەلی عێراق بە زووترین کات، ئەنجام بدات.

سێیەم: کێڵگەکانی ئێستا لەلایەن حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵیەوە بەیەکەوە بەڕێوە دەبرێ، بە جۆرێك حکومەتی هەرێم نوێنەرایەتیەکی گونجاویان لە ئەنجومەنی فیدراڵی نەوت و گازدا هەبێ و دەبێ هاوبەش بێ لەبەڕێوەبردنی کۆمپانیای نەوتی نیشتمانی عێراقی بە جۆرێك لەگەڵ ماددەی (105)ی دەستووری فیدراڵی دا بگونجێت.

چـوارەم: پێویـستە حکومـەتی فیـدراڵی، هـیچ پرۆسـەیەکی نـەوتی تـازە لـەو ناوچانەی کە ناکۆکی لەسەر هەیە ئەنجام نەدات بەپێی ڕەزامەندی حکومەتی هەرێم، تاوەکو ڕیفراندۆمی گشتی بەپێی ماددەی (140)ی دەستووری فیدراڵی ساز دەکرێ .

پێنجـەم: هـەر چالاكیەك بـە پێـچەوانەی برگـەی چوارەمی ئـەم ماددەیـە تایبـەت بەپرۆسـەکانی نـەوت لەناوچـەکانی نـاکۆکی لەسـەر هەیـە ئـەوەی بڕیـاری گەڕاندنەوەی بۆ سەر هەرێم پێدراوە بەپێی ماددەی 140 لەدەستووری فیدڕالیـدا ، مامەڵـە لەگـەڵ ئـەو چالاكیانەدا لەبـەر ڕۆشـنایی حوکمـەکانی ئـەم یاسایەو ماددەی (112) یەکەمودووەم لەدەستووری فیدڕالی دا دەکرێ.

ماددەی بیستەم:

تـاوەکو مەرجـەکانی لـە مـاددەی نـۆزدەمی ئـەم یاسـایە دا بەتـەواوەتی جێبـەجێ‌دەکرێ، حکومـەتی هـەرێم مافـەکانی بـەپێ‌ی ماددەکـانی 112، 115و برگـەی سـێیەم لـە مـاددەی (121)ی دەسـتووری فیـدڕالی دا بـەڕێوەدەبات، داهاتـەکان لەلایـەن سندوقی کوردستان بـۆ داهاتـە نەوتیـەکان بـەپێ‌ی مـاددەی پازدە ئەم یاسایە وەردەگیرێ.

بەشی هەشتەم

(مۆڵەتەکان)

دابەشکردنی زەوی‌و زار بۆ چەند پارچەیەك

ماددەی بیست ویەك:

بۆ مەبەستی ئەم یاسایە هەرێم دابەش دەکرێت یان هەندێ لەبەشەکانی بۆ چەند پارچـەیەك لـەزەوی، وهەرپارچـەیەك بـە سیـستەمی ئەحداسـیاتی چـوارجای جیهـانی (Universal Transverse Mercator(UTM وسیـستەمی ئەحداسیاتی گۆیی (جوگرافی) دیاریدەکرێت.

مۆڵەتی بەدواگەران

ماددەی بیستودوو:

یەکـەم: وەزیـر بـۆی هەیـە لـە دوای ڕەزامەنـدی ئەنجوومـەنی هـەرێمی مۆڵـەتی بەدواگەران بۆ ناوچەیەکی دیاریکراو وە بۆ ماوەیکی دیاریکراو بۆ کەسێك یان کۆمەڵێ کەس بدات.

دووەم:

1- هەڵگری مۆڵەتی بەدواگەران مافی ئەوەی هەیە ڕووپێوکردنی جیۆلۆجی و جیۆفیزیـــایی و جیۆکیمیـــاویی ئـــەنجام بـــدات و هـــەروەها ڕووپێـــوکردنی جیوتەکتیکی لە چوارچێوەی ناوچە یکی دیاریکراو وە بۆ ماوەیکی دیاریکراو .

2- پێویستە کەسی ڕێپێدراوی خاوەن مۆڵەت ، کە ڕاپۆرتەکانی دەربارەی ئەو پێشکەوتنەی لە بەدواگەران بەدەستی هێناوە و ئەنجامەکانی پێشکەش بکات، لەگەڵ پاراستنی نهێنی ئەو زانیاریانە.

3- مۆڵەتی بەدواگەران مافی هەڵکەندن و هەر تایبەتکاریەکی زێدەی دیکە بە هەڵگرەکەی نادات بۆ ئەوەی ببێتە گرێبەستێکی نەوتی.

سێیەم:

1- هـەڵگری مۆڵـەتی بەدواگـەران بـۆی هەیـە کوتـایی بـە مۆڵەتەکـەی بهێنێ، بـە مەرجێك بە نووسراو ئاگاداریەك پێشکەش بە وەزارەت بکات دوای ئەوەی ئەو کەســە ڕێپێــدراوە هــەموو پابەندیــەکانی لــە چوارچــێوەی مۆڵەتەکــە جێبــەجێ کردبێت.

2- وەزیـر بـۆی هەیـە لـە دوای ڕەزامەنـدی ئەنجوومـەنی هـەرێمی مۆڵەتەکـە هەڵبووەشێنێتەوە دوای ئەوەی بە نوسراوئاگاداریەك ئاراستە هەڵگرەکەی بکات، ئەگەر بە مەرجەکانی مۆڵەتی بەدواگەران پابەند نەبوو بێت.

ماددەی بیست وسێ:

نـابێ مۆڵـەت بـدرێت بـە ناوچـەیەك کـە لـەژێر گـرێ بەسـتی نـەوتی یـان مۆڵـەتی بەدواگەران دابێ، ئەگەر ئەو مۆڵەتە لەگەڵ مافەکانی کەسی ڕێپێدراو ناکوك بێت.

دۆزینەوەو پەرەپێدان

ماددەی بیست وچوار:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە لە دوای ڕەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی گرێبەستێکی نەوت بۆ دۆزینەوەو پەرەپێدانی ناوچەیەکی دیاری کراو ئەنجام بدات لەگەڵ کەسێك یان چەند کەسێك بەمەرجێك ئەو کەسانە ڕێککەوتننامەی بەگەڕخستنی هاوبەش ئەنجام بدات ، وە لەلایەن وەزیرەوە پەسەند کرابێت بەپێی ماددەی سی یەم لەم یاسایە دا ، و دەکرێ کەسێك یان کەسەکانی، کۆمپانیای تایبەتییەکان لە هەرێم دا یان لە ناوچەکانی دیکەی عێراقدا یان کۆمپانیای نەوتی بیانی بچێتە پاڵیانەوە.

دووەم: گرێبەستنی نەوت پشت بە گرێبەستنی بەشدار کردنی بەرهەمهێنانەوە ببەستێ یان گرێبەستی دیکە کە وەزیر وایدادەنێ داهاتی پتر بۆ گەلی هەرێم بەدەست دێنن و لە ماوەی گونجاودا بەپێی ئەوەی لە بەشی دەیەمی ئەم یاسایە دا هاتووە.

سێیەم: بۆ ئەوەی کەسەکە لێهاتوو بێ بۆ ئەنجامدانی گرێبەستی نەوت پێویستە:

1- توانای دارایی و زانیاری و توانایی و تەکنۆلۆژیایی هەبێ بۆ ئەوەی بتوانی پڕۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکە ئەنجام بدات، شارەزایی باشی بەدەست هێنابێت لەمیانەی جێبەجێ کردنی پڕۆسەکانی نەوتی هاوشێوە وە بەڵگەی پشت پێ بەستووی بۆ سەلماندنی ئەوەش پێشکەش بکات.

2- پابەند بوون بە هاولاتیەتی و هاوبەرپرسیاریەتی باش و پابەندبوون بە (10) دە لە پرەنسیپیەکانی بەڵگەنامەی جیهانی نەتەوەیەکگرتووەکان لە 2000/7/26 دەرکراوە (The ten principles of the global compact launched by the united nations on 26 JULY2000)

چوارەم:

1- گرێبەستنی نەوت مافێکی تایبەتی بۆ بەڵێندەر فەراهەم دەکات بۆ بەڕێوەبردنی پڕۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێ بەستەکە دا لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لە ماددەی بیست وپێنجی ئەم یاسایە.

2- گرێ بەستنی نەوت، نەوتی خاو و گازی سروشتی و نەوتە خاوەکانی دیکە دەگرێتەوە.

پێنجەم: پێویستە بەلێندەر :

1-لەمیانەی (48)چل و هەشت کاتژمێردا لە حاڵەتی دۆزینەوەی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکەدا، ئاگاداریەکی نووسراو ئاراستەی وەزیر بکات.

2- زانیاریەکانی تایبەت بە دۆزینەوەی نەوت بەو شێوازەی کەلە پیشەسازیەکانی نەوتدا پەیرەودەکرێت پێشکەشی وەزیری بکات.

شەشەم: گرێبەستی نەوت بەڵێندەر پابەند دەکات بە تەواوکردنی پڕۆسەکانی نەوت بەپێی پڕۆگرامەکانی کارو پلان و بودجەی پەسندکراو لەلایەن وەزیرەوە یان وەکو لە گرێبەستەکەدا هاتووە.

مۆڵەتی ڕێپێدان

ماددەی بیست وپێنج:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە لە دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی مۆڵەتی ڕێبپێدان بە کەسێك یان کۆمەڵە کەسێك بدات کە تایبەتە بە ناوچەیەکی دیاریکراو لەپێناو :

1-دامەزراندن و دانان و بەکارخستنی دەزگاکان و مەکینەو کەرستەکان.

2- جێبەجێ کارەکانی دیکە.

دووەم:

1- هەڵگری مۆڵەت بۆی هەیە کوتایی بە مۆڵەتەکەی بهێنێ بەمەرجێك بەنوسراو ئاگاداریکی پێشکەش بە وەزارەت بکات تێیدا روونی بکاتەوە کە ئەو هەموو پابەندییەکانی جێبەجێ کردووە، وە بروانامەی لەسەر جێ بەجێ کردنی کاری وەرگرتبێت .

2- ئەگەر هەڵگری مۆڵەت بە مەرجەكانی پابەند نەبێ، وەزیر بۆی هەیە دوای ئەوەی بە نوسراو ئاگادار كردنەوەیەكی ئاراستە دەكات مۆڵەتەكەی هەڵبووەشێنتەوە.

3- وەزیر بە نوسراوئاگاداریەكی تایبەت بە پابەند بوون یان كوتایی هێنانی مۆڵەت ئاراستەی هەر كەسێكی ڕێپێدراو دەكات كە دەتوانێ پرۆسەكانی نەوت لە نێو رووبەری پێیدراو بە پێی مۆڵەتەكەی جێبەجێ بكات.

سێیەم: وەزیر ئاگاداریەك ئاراستەی هەڵگری مۆڵەتەكان یان ئەو كەسانەی ڕێپێدراوی دیكەن كەلە نێو ئەو رووبەرەی پێیان دراوە دەكات، دەربارەی هەماهەنگی پرۆسەكانی نەوتی تایبەت بەخۆیان.

چوارەم: گرێبەستی نەوت یان مۆڵەتی ڕێپێدان بۆ خەڵكانی دیكە، دابین كردنی پێداویستەكانیان لە ناوچەی گرێبەستە مسوگەر دەكات بەمەرج وتایبەتمەندی شیاودا.

بانگێشەو بەخشینەكان

ماددەی بیست و شەش:

یەكەم:

1- وەزارەت بەڕاگەیاندنێكی گشتییەوە بانگێشە دەكات بۆ پێشكەشكردنی داواكاریەكانی مۆڵەت.

2- وەزیر شێوازی گفتوگۆی ڕاستەوخۆ بۆ پێدانی مۆڵەتەكان هەڵدەبژێرێ ئەگەر بەرژەوەندی گشتی ئەوە بخوازێ.

دووەم:

1- له داوایەکەدا ناوچەی گرێبەستو، کارە پێشنیارکراوەکانو پێوانەکانی کە پشتی پێدەبەسترێت لە پێشکەشکردنی داواکارییەکان دیاریدەکرێت، هەروەها ڕەسمەکانی کە لەگەڵ داواییەکە دەدرێ دیاریدەکرێتو ڕێگاو ڕێکەوتی پێشکەشکردنی داوایەکە روون دەکرێتەوە.

2- وەزارەت پابەندنییە بە پێدانی مۆڵەت بۆ ئەو کەسانەی کە داواکاریان پێشکەشکردووە، ئەگەر دەقی داواییەکە پێچەوانەی ئەوە نەبێ.

سێیەم: دەبێ داواکردنی مۆڵەت بەم مەرجانەی خوارەوە پابەند بێ:.

1- دابینکردنی ساغ و سەلامەتی وتەندروستی گشتیوروخسارکردنی بارودۆخێکی گونجاو بۆ ئەو کەسانەی لە پڕۆسەکانی نەوت کاردەکەن وەهەروەها بۆ هەموو ئەوانەی پەیوەندییان پێیەوە هەیە.

2- پاراستنی ژینگەو خۆپاراستن لە پیسبوونو کەمکردنەوەو چارەسەرکردنیو خۆپاراستن لەهەر زیانێکی ژینگە کە لە ئەنجامی پڕۆسەکانی نەوتە وە دێتە ئاراوە.

3- هاولاٚتیانی هەرێم وناوچەکانی دیکەی عێراق بەرتربن بۆ ڕاهێنانو دامەزراندن لە پڕۆسەکانی نەوتی دا.

4- هاولاٚتیانی هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق بەرتربن بۆ فەراهەمکردنی کالاٚو خزمەتگوزاریەکان.

چوارەم: وەزارەت هیچ مۆڵەتێکی تایبەتی بەناوچەیەك نادات، تەنیا دوای لەبەرچاوگرتنی هەموو داواکارییەکانی پێشکەشکراونو کە بەدەنگەوە هاتوون وبەداوایەکەوە پابەندبوون.

بەشی نۆیەم

(مافەکانو پابەندییەکانی کەسی ڕێپێدراو)

ماددەی بیستو حەوت:

یەکەم: نەوت بەپێی ئەمانەی خوارەوە بەرهەمدەهێنرێ:-

1- گرتنەبەری باشترین شێواز بۆ مسۆگەرکردنی بەرزترین ڕادەی بەرهەمهێنانی نەوت لەیەك پێكهاتەو یان بەیكەوە لە چەند پێكهاتەیەك.

2- پێویستە بەپێی باشترین شێوازەكانی لە پیشەسازیەكانی نەوتدا بێت و پەیڕەوكردنی پرەنسیپەكانی ئابووری پشت پێ بەستراو وەكو لە ماددەی سی وحەوتەمی ئەم یاسایەدا هاتووە.

3- زێدەڕۆیی لەبەكارهێنانی نەوت و ووزە لە حەشارگەیەكەوە قەدەغە بكرێ.

دووەم: كەسانی ڕێپێدراو پابەندن بەهەڵسەنگاندنی بەردەوامی ستراتیژیەتی بەرهەمهێنانی نەوت و، پەیڕەوكردنی چارەسەركردنی تەكنیكی هەنگاوەكانی پێویست لە پێناو هێنانەدی ئەو ئامانجانەی لەبڕگەی یەكەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە.

ماددەی بیست و هەشت:

یەكەم: بوونی مۆڵەتەكانی نەوتی بەركار لەناوچەكەی گرێبەست دا فەراهەمكردنی مۆڵەتی دیكە قەدەغەناكات بۆ دۆزینەو وگەڕان بەدوای سامانی سروشتی دیكەی جگە لە نەوت بەمەرجێك ئەو چالاكیانە كۆسپ نەخاتە بەردەم كاری دروستی پرۆسەكانی نەوت و بایەخپێدانی.

دووەم: ئەگەر ماف و پابەندیەكانی هەڵگری مۆڵەتەكانی لەبڕگەی یەكەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە ناكۆك بوو،ئەنجوومەنی هەرێمی بۆی هەیە لایەنی باشتر پێشبخات لە ژێر ڕۆشنایی مەرجی دیاریكراو بەپێی ڕێنماییەكانی لێیەوە دەردەچن دەستنیشان بكرێ بەبێ ئەوەی قەرەبۆكانی لایەنەكەی دیكەوە فەراموش بكات كە لە ئەنجامی ئەوەوە سەری هەلدەدات .

ماددەی بیست و نۆ:

یەكەم:

1- كەسی ڕێپێدراوی هەڵگری مۆڵەت مافی بەكارهێنانی ئەمانەی خوارەوەی نیە:-

أ- هەر موڵكێكی گشتی بەبێ ڕەزامەندی لایەنەكانی پەیوەندیدار.

ب- هەر موڵکێکی تایبەت بە حکومەتی هەرێم بەبێ ڕەزامەندی لایەنەکانی پەیوەندیدار.

ج- هەر موڵکێکی تایبەتی بەبێ قەرەبووکردنەوەیەکی باش بۆ خاوەنەکەی.

2- مولکدار دەتوانێ مۆلکە جێگیرەکانی لەناوچەی مۆڵەت پێدراو بەکار بهێنێ بەمەرجێك تێکەلاوی لەگەل پڕۆسەکانی نەوتی روو نەدات.

3- مۆڵەت چۆنیەتی بەکارهێنانی دامەزراوەکانی گشتی وسەرچاوە سروشتییەکان دیار دەکات، لەوانەش دار و چەولم وبەرد و ئاو.

4 - مۆڵەت کەسی ڕێپێدراو لە پابەندیەکانی لەبەرامبەر پەیرەو ویاساکانی بەرکار لە هەرێمدا نابورێ، تەنیا دوای وەرگرتنی ڕەزامەندیەکانی لایەنەکانی پەیوەندیدار سەبارەت بەوەوە.

دووەم:

1- دەبێ کەسی ڕێپێدراو قەرەبووی دادپەروەرانەو هۆشمەندانە لەکاتی پڕۆسەکانی نەوت دا بکاتەوە، ئەگەر:.

أ- هەلس وکەوتی خراپی لەگەڵ مولکەکانی خەڵکی دیکە کردو بووە هۆی زیان پێگەیاندنی.

ب- دەستدرێژیکردنی بەئەنقەست بۆ سەرچاڵاکییە ڕپێدراوەکان.

2- ئەگەر بەهای قازانجەکانی لە مۆڵەتەکەدا بەدەست هاتوون زیادی کرد، لەئەنجامی ئەنجامدانی دەستڕێژەی کە لە بڕگەی دووەمی (1)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە، ئەو قەرەبۆیەی کە پێویستە لەلایەن کەسی ڕێپێدراوەوە بدرێ، نابێ لەبڕی زیانەکە کەمتر بێت.

سێیەم: قەرەبووی دادپەروەرانەو شیاو بەپێی ئەم ماددەیە لەلایەن وەزارەتەوە دەخەملێندرێ، دوای بینینی هەموو ناڕەزاییەکانی لەلایەن هەموو لایەنەکانی پەیوەندیدارەوە پێشکەشکراون، کەسی ڕێپێدراو مافی ئەوەی هەیە داوای ناوبژیوان بکات بەپێی بەندەکانی ناوبژیوانی، هەروەها ئەو کەسەی زیانی پێدەگات مافی ئەوەی هەیە پەنا بۆدادگای تایبەتمەند ببات لە هەرێم دا بۆ نارەزایی دەربرین لەسەر بریارەکانی قەرەبووکردن.

ماددەی سییەم:

لەدەقی مۆڵەتەکەدا هاتووە کە وەزیر ڕەزامەندی پێدان لە ئەستۆبکرێت کە بدات یان لە وانەی خوارەوە ئاگادار بکرێتەوە:

یەکەم: ڕێککەوتننامەکانی بەکارخستنی هاوبەشی و هەناردنە دەرەوەو ڕێکەوتنەکانی دیکەی تایبەت بەپرۆسەکانی نەوت جگەلە هەر گۆڕانکاریەکی ئەم ڕێکەوتننامانە.

دووەم: هەر گۆڕانکاریەکی بۆ کونترول کردنی کەسی ڕێپێدارو .

سێیەم: هەر ڕێپێدانێك چ گواستنەوە یان گۆڕینەوە، ڕەوانەکردن، نوێکردنەوەو لەیەکدان و بارمتەو هەر ڕەفتارێکی یاسایی دیکەی تایبەت بە مۆڵەتەکە.

ماددەی سی ویەك:

ئەگەر لە مۆڵەتەکەدا لە کەسێك زیاتر هەبوو جگە لەکەسی ڕێپێدارو پابەندی و بەپرسیاریەتیەکانی هەموویان هاوبەرپرسیاریەتیە و هاوشانە لەچوارچێوەی مۆڵەتەکەدا چ بەشێوەیەکی هاوبەش یان تاك بێت.

ماددەی سی ودوو:

یەکەم: هەرێم مافی ئەوەی هەیە خاوەنداریەتی هەموو بەیانات و زانیاریەکان بکات، چ سەرەتایی و تێکەڵاو، چارەسەر لێکدانەوەیە یان شرۆڤەکردنی تایبەت بەنەوت و پرۆسەکانی نەوت لە هەرێم دا.

دووەم: لەگەڵ سەرپێچی نەکردن لە برگەی یەکەم لەم ماددەیەدا کەسانی ڕێپێدراوەکان دەتوانن ڕووپەرێك لە بەیانات و زانیاریەکانی لە میانەی مۆڵەتەکەدا بەدەست هاتووە، بەکاری بێنیت بە مبەستی مۆلەتەکە و بەشێك یان هەمووی وەکو لە مۆڵەتەکەدا هاتووە بەبێ ئەوەی مافی بەخاوەنبوونی ئەو بەیاناتانەی هەبێت لە کاتی هەڵوەشانەوەی مۆڵەتەکەدا.

سێیەم:

ڕەوانە کردنی بەیانات و زانیاریەکانی بۆ دەرەوە کە لە ماوەی پرۆسەکانی نەوت بەدەستهاتوون، بەشێوەیەکی ئازاد لەلایەن کەسانی ڕێپێدراوەوە دوای ڕەزامەندی وەزیر، بەمەرجێك لەکاتی داواکردندا دانەیەکی ئەسڵی لە هەموو بەیانات و زانیاریە ئەلیکترۆنیەکان بە وەزیر بدرێ یان حاڵەتی کاکلەیی یان بەردەلانی و شلەمەنی فیزیکییەکان یان بەبەشێکیان کە بەکاردەهێنرێ و لە هەرێم دا بهێلدرێتەوە.

ماددەی سی و سێ:

پشکێنەری گشتی لە وەزارەت چاودێریکردنی کەسی ڕێپێدراو دەگرێتە ئەستۆ، کەسی ڕێپێداریش دەبێ هەموو تۆمارەکانی لەلایەتی پێشکەشی بکات بۆ مەبەستی وردبینیکردن ئەگەر پێویستی کرد.

ماددەی سی وچوار:

یەکەم:

1. وەزیر بۆی هەیە مۆڵەتەکە هەڵوەشێنێتەوە بەپێی مەرجەکانی تێیدا هاتووە وە ئاگاداری ئەنجوومەنی هەرێمی بکاتەوە .
2. هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەت مافەکان و پابەندییەکانی لە مۆڵەتەکەدا هاتووە ناگۆڕێت کە تایبەتە بە قۆناغی دوای تەواوبوونی ماوەی مۆڵەتەکە.

دووەم: ئەگەر مۆڵەتە دیاریکراوەکە بەپتر کەسێکی ڕێپێدارو درابێت وبارودۆخێك یان سەر لێشێوێنیك دروست بوو، بۆی هەیە وەزارەت هانبدات بۆ هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەتەکە، بۆ وەزیر هەیە مۆڵەتەکە هەڵوەشێنێتەوە یان مۆڵەتی ئەو کەسانەی هەڵەیان کردووە یان کارێکیان کردبێ بوبێتە هۆی دروست بوونی ئەو بارودۆخە هەڵوەشێنێتەوە بە مەرجی کەسە ڕێپێدراوەکانی دیکەش بەو مەسەلەیە ئاگاداربکرێتەوە.

سێیەم: کاتێ وەزیر بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی مۆڵەتەکە دەدات بەپێی بڕگەی دووەم ئەم ماددەیە، هەرخۆی بەرژەوەندی ئەو کەسە ڕێپێدراوانەی کە

مۆڵەتەکەیان هەڵوەشاوەتەوە دەگرێتە ئەستۆ کە بۆ هێنانە دی سوودە باڵاکانی گەلی کوردستان بەکاردێت.

ماددەی سی وپێنج:

یەکەم: دەبێ کەسی ڕێپێدراو زەمان وپشتگیریو بەرگری لە حکومەتی هەرێم بکات لە هەموو ئەو داوایانەی لەلایەنەکانی دیکەوە بەرزدەکرێتەوە کە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ لە ئەنجامی پرۆسەکانی نەوتیەوە پەیدادەبێ.

دووەم: کەسی ڕێپێدراو پێویستە ئینشورەنسی (insurance) پێویستی هەبێ بۆ داپۆشینی ئەگەری بەرپرسیاریەتیەکان بەپێی برگەی یەکەم لەم ماددەیەداو بەپێی ئەو برە پارانەی کە وەزارەت ناوە ناوە جەختی لەسەر دەکات.

ماددەی سی وشەش:

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو هەموو ئەو شتانەی لە پرۆسەکانی نەوت لە ناوچەی گرێبەستەکە لاببات و پاکیان بکاتەوە لەو حاڵەتانەی خوارەوە:

1- کاتێ کۆتایی هاتنی ماوەی مۆڵەتەکە یان هەلوەشاندنی.

2- کاتێ پێویستی بەئەنجامدانی پرۆسەکانی نەوت نامێنێ.

دووەم: لەگەڵ سەرپێچی نەکردن بەهیچ بەرپرسیاریەتێکی سزایی پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە لە پرۆسەکانی نەوت بەبێ مۆڵەت بەشداریدەکات:-

1- هەرێم قەرەبوو بکاتەوەو بەنرخێکی یەکسان بەنرخی بازاڕی نەوت لەو برە دەرهێنراوەو بەرهەمهێنراوە یان هەناردراوە، لەگەڵ بژاردنی سوودەکانی دواکەوتن، بەمەرجێك نابێ لەرێژەی یاسایی ئەو سوودانە ڕەت بێ کە وەزیر بڕیاری لەسەر دەدات.

2- دەبێ غەرامەکانی هەموو دامەزراو مەکینەو ئامێرەکانی لە پرۆسەکانی نەوت بەکار هاتوون یان غەرامەی لابردنیان بدات یان تێچووی لابردنیان بدات.

3- پاککردنەوەی ئەو پیسیەی لەئەنجامی پرۆسەکانی نەوت پەیدا بوون یان بژاردنی خەرجی ئەو پاککردنەوە بۆ هەرێم.

سـێیەم: بەرپرسـیاریەتیەکانی لـە بڕگـەی دووەم لـەم ماددەیـەدا هـاتووە ئـەو کەسانەی بەشداری دەکەن لە پڕۆسەکانی نەوت بەشێوەیەکی تاك یان کۆمەڵ دەیانگرێتەوە.

بەشی دەیەم

(گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهەمهێنان)

مەرجەکانی گرێبەست

ماددەی سی وحەوت:

یەکەم: مەرجی گرێبەستی بەشداریکردنی بەرهەمهێنان ئەمانەن:

1- مـاوەی دۆزینـەوەی (5) پێـنج سـاڵە بـۆ دوومـاوە دابەشـدەبێت یەکـەم (3)سێ‌سـاڵەو دووەم (2)دووسـاڵە،ودەکرێ بـۆ (7) حـەوت سـاڵ درێژبکرێتـەوە بەڕادەی کۆتایی.

2- تەنازولکردن (reliquishment) لە (25٪) بیست‌وپێنج لە سەدا لەناوچەی گرێبەستی ئەسڵی دوای ماوەی دۆزینەوە و(25٪) بیست‌وپێنج لەسەدای دیکە لەناوچەکانی دیکە دوای هەر ماوەیکی درێژکردنەوە. ئەگەر ڕێژەی سەدای لەو تەنازولکردنانـە بەشـێك بکریتـەوە لەهـەر ناوچـەیەکی دۆزراوە (discovery area) ئـەم ڕێژانـە کەمدەکرێتـەوە تـاوەکو ئـەو ناوچـەیە نەگرێتـەوە. دەکـرێ لەکۆتایی هەر ساڵێکدا لە ماوەی گرێبەستەکە بە ئارەزووی خۆی تەنازولبکرێ.

3 – پابەنـدبوون بـەکارەکانی دۆزینـەوە دەکـرێ گفتوگـۆی لەسـەربکرێ، بەشـێوەیەکی ئاسـایی کـڕین‌و لێکدانـەوەی هـەموو بەیاناتـەکانی هەیـە لـە خـۆ دەگـرێ لەوانـەش بەیاناتـەکانی بوومەلـەرزەی لەبەردەسـتدا هەیـە و مەسـحی بوومەلـەرزەیی لـەماوەی یەکـەمی دۆزینـەوە لەگـەل هەڵکەنـدنی بـیری دۆزینـەوە لـەماوەی دووەمـی دۆزینـەوە و هەڵکەنـدنی بـیر لـە هـەر سـالێك لـە سـاڵەکانی درێژکردنەوەدا.

4- پاش بەکۆتاهاتنی ماوەی دۆزینەوە، ماوەی پەرەپێدان دەست پێ دەکات ماوەکەی (20) بیست ساڵەو ئەگەر بەڵێندەر ماوەیەکی دیکەی ویست بەهەمان مەرجەکان‌و پێوانەکانی لە گرێبەستەکەدا جێگرە، درێژدەکرێتەوە بۆ ماوەی (5)

پێنج ساڵی دیکەوە لەگەڵ بوونی توانا بۆ گفتوگۆکردن بۆ درێژکردنەوەی بۆ ماوەیەکی دیکەی تر.

5- ڕێژەی موڵکانە (Royalty) لە (10٪) دە لە سەدا کەمتر نابێ،و بەپێی ماددەی چلویەکەمی ئەم یاسایە دەدرێت.

6- خەرجیەکانی گەڕاوە لە بەرهەمهێناندا دادەشکێ، دوای داشکانی موڵکانە (ریع)و بەڕادەی زۆری ڕێژەی (45٪) چل‌وپێنج لە سەدا بۆ نەوتی خاو تێپەڕ نابێت‌و ڕێژەیەك لە سەدا شەست(60٪) لەگازی سروشتی تێپەڕناکات.

7ـ- بەشداریکردن لەبەرهەمهێناندا، لەو بەرهەمەی کەماوەتە دەکرێت دوای داشکاندنی ڕێژەی موڵکانەو خەرجیەکانی گەڕاوە کە ڕێگای پێدراوە بەپێی ئەو هاوکێشەیەی داهاتەکۆبۆوەکان‌و خەرجیەکۆبۆوەکانی نەوت لەبەرچاودەگرێ بەجۆرێك دەبێ قازانجی گونجاوی بەڵێندەر لەخۆی بگرێ.

8- دانی کرێی سالآنە بۆ بانی زەویەکان لەماوەی قۆناغەکانی دۆزینەوە و پە رەپێداندا.

9- بەشداریکردنی حکومەتی هەرێم بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە دۆزینەوەو پەرەپێدان‌و بەرهەمهێنان بەپێی مەرجەکانی لە گرێبەستەکەدا هاتووە.

10- پابەندبوون بەدانی ئەو بڕە پارانەی لەسەری ڕێکەوتن بۆ حکومەتی هەرێم بۆ پاڵپشتی کردنی ژینگەی هەرێم بەکاربهێنێ بە قەتیسماوی .

11- مەرجەکانی مسۆگەر کردنی ساغ‌و سەلامەتی‌و تەندروستی‌و خۆشگوزەرانی‌و پاراستنی ژینگە، ڕاهێنان‌و ئامادەکردنی کالآو خزمەتگوزاریەکان بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی بەجۆرێك دەبێ لەگەڵ مەرجەکانی لە ماددەی بیست‌و شەشەمی ئەم یاسایەدا هاتووە بگونجێت.

دووەم: ئەگەر وەزیر وایدانا کە گرێبەستی نەوت مەترسییە بازرگانیەکان گەورەیە یان پێویستی بەپشتیوانی پارەی زۆرە لەسەرەتای وەبەرهێناندا، وەزیر بۆی هەیە لە دوای ڕەزامەندی ئەنجومەنی هەرێمی ڕێژەی موڵکانەی جێگیر لە بڕگەی یەکەمی (7) لەم ماددەیەدا کەمبکاتەوە،و بڕی خەرجی گەراوەو جێگیر لە بڕگەی یەکەمی (6) لەم ماددەیەدا بەپێی مەترسییەکان زیاد بکات.

سێیەم: ئەگەر وەزیر وایدانا کە گرێبەستی نەوت مەترسییە بازرگانیەکان کەمە، وەزیر بۆی هەیە لە دوای وەرگرتنی رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی ڕێژەی مۆڵکانە بۆ بەرزترین ئاست زیادبکات وەکو لە بڕگەی یەکەمی (7)ی ئەم

ماددەیەدا هاتووە، وڕێژەی خەرجیەکانی گەڕاوە بەکەمترین ئاست کەمبکاتەوە وەکو لەبڕگەی یەکەمی (6)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە.

چوارەم: مەرجەکانی گرێبەست باشترین شێوازەکانی پیشەسازە نەوتیەکان لەخۆی دەگرێ، بەکارهێنانی شێوازەکان دەگرێتەوەو وەرگرتنی ڕێکارەکانی پەیڕەوکراو لە پیشەسازە نەوتیەکانی جیهانی لەخۆ دەگرێ، لەلایەن بەکارهێنەرانی بەتوانا بەپێی مەرج و بارودۆخەکانی هاوشێوە بۆ پیادەکردنی تایبەتی بە پڕۆسەکانی نەوت کە ئامانجی دابینکردنی:-

1- پاراستنی سامانە نەوتییەکان کە بەکارهێنانی هۆیەکانی پێویست بۆ زیادکردنی بەرهەمهێنانی هیدرۆکاربۆنات بەشێوەیەکی تەکنیکی و ئابووری باش لەخۆ دەگرێت لەگەڵ کۆنترۆڵکردنی لەیەك بەستراو لەنزمبوونی یەدەگیەکان و کەمکردنەوەی لێچوونی سەر ڕووی زەوی.

2- سەلامەتی لەکارکردن کە پێویست بەبەکارهێنانی ڕێگاکان و وەرگرتنی ڕێکارەکانی سەلامەتی پیشەیی بەهێزدەکات و ڕووداوەکان کەمدەکاتەوە.

3- پاراستنی ژینگە کە پێویست بەوە دەکات ڕێگاکان و ئەو هەلسوکەوتانە بەکاربهێنن کە کارلیکردن لە پڕۆسەکانی نەوت لەسەر ژینگە کەمدەکاتەوە.

ماددەی سی وهەشت:

یەکەم: لەگرێبەستی نەوت دا مەرجەکانی پەیڕەوکراو دیاریدەکرێت کە پەیوەستە بەگازی سروشتی بەیاوەر و گازی سروستی بێ یاوەر، بەجۆرێك پەرەسەندنی گازی سروشتی لەهەرێم دا ئاساندەکات.

دووەم: ئەو مەرجانە هەندێ خاڵی تێدایە، زۆرترین سوودی لە بڕەکانی زیادە لەگازی سروشتی بەرهەمهێندراو مسۆگەر دەکات، وە چەند خاڵی دیکەش لە

سووتانی گازی سروشتی کەمدەکاتەوەو بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیڕەوکراو لەو پیشەسازیەدا.

سێیەم: بەپێی گرێبەستی نەوت وەزیر ڕێگای هەڵسەنگاندنی گازی سروشتی دیاریدەکات بەپێی ڕێنماییەکانی تایبەتی بەجۆرێك دەبێ بەمەرجی بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیڕەوکراو لەو پیشەسازیەدا بێ،و ئاستێکی بەرزی داهاتەکان بۆ گەل لە هەرێمو عێراقدا مسۆگەردەکات.

ماددەی سی ونۆ:

وەزارەت بۆی هەیە گرێبەستی خزمەتگوزارییەکان وبەڕێوەبردنی کێڵگەکان و دامەزراندنو دابین کردنو بنیاتنانو ڕاوێژکاریو هەرگرێبەستێکی دیکەی بۆ بەڕێوەبردنی سامانە نەوتییەکان لە هەرێم دا ئەنجام بدات بەشێوەیەکی کاریگەر، ئەو گرێبەستانە خاڵەکانی هاندان لەخۆی دەگرێ بۆ هاندانی بەڵێندەر بۆ ئەنجامدانی کارو تەواوکردنی بەماوەیەکی کەمو بەدیهێنانی ئەو ئامانجانەی کە بەهایەکی بەرزی هەیە.

سیستەمی باج

ماددەی چلەم:

یەکەم: بەڵێندەر و کەسی ڕێپێدراو وهەرکەسێك پەیوەندی بەپرۆسەکانی نەوت هەبێ پێویستە دانی باجی داسەپاو لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بخەنە ئەستویان لەوانەش:

1- باجی ڕووی زەوی.

2- باجی دەرامەت.

3- باجی دەرامەتی کۆمپانیاکان.

4- ڕەسمی گومرگو هەرباجێکی دیکەی هاوشێوە.

5- باجی قازانجەکانی لەناکاو یان باجی زێدە قازانجەکان.

6- هەر باجێکی دیکە وەردگیرێت یان دەدرێت وەك ڕەسمەکان بەپێی گرێبەستی نەوت.

دووەم: دەکرێ بەیاسا لە گرێبەستی نەوت دا لەباجدانی بەڵێندەر خۆشبن.

سێیەم: باجە داسەپاوەکان لەلایەن حکومەتی هەرێم، تەنیا ئەو باجانەن کەبەسەر پڕۆسەکانی نەوت پیادە دەکرێ.

مەرجەکانی دیکە

ماددەی چل‌ویەك:

یەکەم: هەژمار کردنی بڕە نەوتی تایبەتی بەمۆڵکانە بەپیادەکردنی ڕێژەی سەدی کە لە گرێبەستەکەدا ئاماژەی پێکراوە جێبەجی دەکرێت .

دووەم: وەزارەت بۆی هەیە لە دوای وەرگرتنی رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی مۆڵکانەی عەینی یان بەکاش وەرگرێ، پێویستە مانگانە یان وەرزی بەپێی مەرجەکانی گرێبەست بدرێ.

سێیەم: وەرگرتنی بڕە پارەکانی لە مۆڵکانە پەیدادەبێ بەپێی نرخەکانی بازاڕی جیهانی نەوت دەبێ، لەحاڵەتی نەفرۆشتنی بۆ لایەنێکی سێیەمی بێلایەنەوە.

ماددەی چل‌ودوو:

: دەبی بەلێندەر فرۆشتن و گلدانەوەی هەر بڕە نەوتێکی خاو ئەنجام بدات کە وەزیر پێیوایە ئەو بڕانە پێویستە بۆجێ بەجێ کردنی پێداویستییەکانی ناوخۆیی، وە نرخی فرۆشتنی نەوتی خاو بەپێی گرێبەستەی بەرکار دیاری دەکرێت یان هاوشێوەی نرخی بازار ئەگەر گرێبەستەکە ئەوەی لە خۆ نەگرتبێت.

ماددەی چل و سێ :

نابێت وەزیر نوێنەرایەتی هەرێم بکات لەپشت بەستن بە پاراستەی حکومەت لە گرێبەستە نەوتییەکان ئەوەی پەیوەستە بە ڕێکارە یاسایەکان‌و جێبەجێکردنی حوکمەکانی بڕیارلێدراو.

بەشی یازدەم

(هاوبەشیکردنی ناوخۆ)

ماددەی چل‌وچوار:

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو پابەند دەبێت بەپێشخستن بۆ:

1- کۆمپانیاکانی ناوخۆو بەتوانا لە هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق بەپێی ئەمانەی خوارەوە:

أ- کۆمپانیایەکی ڕاستەقینە بێت پەیوەندی نەبێت بە کەسێك کە خزمەتی گشتی لەئەستۆ بێت بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ.

ب- پێویستە توانا و لیهاتووی پێویستی هەبێت بۆ بەهێزکردنی پڕۆسەکانی نەوت کە کەسی ڕێپێدراو جێبەجێی دەکات.

ج- ڕەزامەندی وەزیر بەدەست بێنێ بەپێی ڕێنماییەکانی لێیەوە دەرکراون.

2- دامەزراندنی کەسەکانی هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق، کە پێویستە ئەو کەسانە ئامادەکرابن‌و توانا و شارەزایی پێویستیان هەبێ بۆ جێبەجێکردنی کارەکە.

3- بۆ کڕینی بەرهەمەکانی ناوخۆو فەراهەمکردنی خزمەتگوزاریەکان لەهەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق لە حاڵەتی رکابەریکردنی لەگەڵ هی دیکەدا لەرووی نرخ‌و چۆنایەتی توانایی فەڕاهەمکردنی.

دووەم: وەزیر کەسی ڕێپێدراو کە هاوبەشی هەیە لە کۆمپانیاکانی ناوخۆ پێش خەڵکی دیکە دەخات.

ماددەی چل‌و پێنج:

یەکەم: کەسی ڕێپێدراو پێویستە پڕۆگرامەکامی ڕوون‌و ئاشکرا بۆ ڕاهێنانی کادیرەکانی ناوخۆ کە سەر بەخۆیانەوە ئامادەبکات کە دەتوانرێ لە هەرێمو ناوچەکانی دیکەی عێراق یان لەدەرەوە جێبەجێ بکرێ، لەوانەش بیعساتی خوێندنی بالاْ لە خۆی بگرێ‌و پشتگیری داراییان لێ بکات.

دووەم: مۆڵەت ئەوە لەخۆ دەگرێ کە کەسی ڕێپێدراو پابەندبێت بەگەیاندنی زانیارییەکان بۆ هەرێم بەجۆرێك ئاسانکارییەکانی پێویست بۆکاری تەکنیکی

لەهەرێم دا فەراهەم بکات لەوانەش لێکدانەوەی بەیانەکانی لەپرۆسەکانی نەوت دا بەدەست هاتوون.

ماددەی چل وشەش:

کەسی رێپێدراو نوسینگەیەکی لەهەرێم دا دەمەزرێنیت .

بەشی دوانزەم

یەکگرتن(Unicisation)

یەکگرتنی حەشارگەکانی ناوهەرێم

ماددەی چل وحەوت:

یەکەم: وەزیر لە دوای وەرگرتنی رەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی کاری یەکگرتنی حەشارگەك ئەگەر بە تەواوی لەهەرێم دا بێت لە ئەستۆ دەگرێ ، بەپێی پێوانەکانی نێودەوڵەتی پەیرەوکراو لە پیشەسازییەکانی نەوتدا.

دووەم: حەشارگە یەکدەخرێت ئەگەر بەشێکیان لە ناوچەی گرێبەست دابێ و بەشێکی لە ناوچەی گرێبەستێکی دیکەدا بێ بەپێی ئەوانەی خوارەوە:

1- وەزیر ئاگاداریەکی نووسراو ئاراستەی بەڵێندەرەکان دەکات بۆ مۆرکردنی رێکەوتننامەی یەکگرتنی هاوبەش لەنێوانیاندا بۆ مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنانی نەوت لە حەشارگەکەدا بەشێوەیەکی باش و کاریگەر.

2- ئەگەر مۆرکردنی رێکەوتننامە هاوبەشەکە لەماوەیەکی کاتی شیاودا لەوەرگرتنی ئاگادارکردنەوە نووسراوەکەدا جێبەجێ نەکرێ هەروەکوو لەبڕگەی دووەم (1) سەرەوەدا هاتووە وەزیر بڕیاری یەکگرتنی حەشارگەکە دەدات.

3- لەکاتی ڕەزامەندی نەنواندنی بەبەڵێندەرەکان بۆبریاری وەزیر بۆیان هەیە پەنا بۆناو بژیوان ببەن بەپێی خاڵەکانی لەماددەی پەنجای ئەم یاسایەدا هاتووە.

سێیەم: یەگکرتنەوەی حەشارگەکە ئەنجام دەدرێت ئەگەر بەشێکی لەناوچەی گرێبەست دابێت وە بەشێکی لە ناوچەیك بێت نەکەوێتە ناو هیچ گرێبەستێکی نەوتی دیکەوە بەپێی ئەوانەی خوارەوە:

$1-$ وەزیر ئاگادارکردنەوەیەکی نووسراو ئاڕاستەی بەڵێندەر دەکات بۆ ئەنجامدانی ڕێککەوتننامەی یەکگرتنی هاوبەشدا لەگەڵیدا بۆ مسۆگەرکردنی بەرهەمهێنانی نەوت لەحەشارگەکەوە بەشێوەیەکی باش‌وکاریگەر.

$2-$ ئەگەر لەمیانەی کاتێکی شیاودا ڕێکەوتنیك ئەنجام نەدرا و دوای دەرکردنی ئاگادارکردنەوەی نووسراویش وەکو لە بڕگەی دووەم (1)ی سەرەوەدا هاتووە، وەزیر بڕیاری یەکگرتنی حەشارگەکە دەداو بەڵێندەریش بۆی هەیە لەکاتی ڕازینەبوونی بەبڕیاری وەزیر پەنا بۆ ناوبژیوان یان ڕێکارەکانی لەگرێبەستی نەوتیدا هاتووە، ببات.

چوارەم: لەڕێککەوتننامەی یەکگرتندا بڕی ئەو نەوتەی لەوناوچەیەی کە ڕێکەوتننامەکە دەیگرێتەوە دیاریدەکرێن‌و هەروەها سەرکاری بەرپرسی لەبەرهەمهێنانی نەوتدا لەناوچەی ڕێککەوتننامەکەدا دەستنیشان دەکرێ.

پێنجەم: وەزیر بڕیاری پەرەپێدان‌و بەرهەمهێنانی نەوت لە حەشارگەکەوە دەدات دوای بڕیاردانی ڕێکەوتنی یەکگرتن‌و ڕەزامەندی لەسەردانی.

شەشەم: ڕەزامەندی وەزیر پێشتر وەردەگرێ بەر لە هەر گۆڕانکارییەك لە ڕێکەوتننامەی یەککرتندا بکرێت.

یەکگرتنی حەشارگەکان لەمیانەی سنووری هەرێم‌و ناو عێراقدا

ماددەی چل و هەشت:

یەکەم: وەزیر لە دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی ئەنجوومەنی هەرێمی یەکگرتنی حەشارگەکان دەگرێتە ئەستۆ ئەگەر لە سنووری هەرێم پەڕیەوە بۆ ناوچەکانی دیکەی عێراق بەڕێکەوتن لەگەڵ حکومەتی فیدڕالی دا، یان لەگەڵ لایەنەکانی پەیوەندیداری دیکەوە بەمەرجێك سوودی زۆر بۆ گەلی هەرێم بەتایبەتی وعێراق

بەگشتی بەدەستدێنێ، بەبەکارهێنانی تەکنیکی پرەنسیپەکانی بازاڕی پێشکەوتوو تر وهاندانی وەبەرهێنان بەپێی ماددەی 112 لە دەستووری فیدڕالی دا.

دووەم: ڕێککەوتننامە دەستنیشانی بەڕێوەبردنی حەشارگەکە دەدات کە لەلایەن دەستەیەکی هاوبەش نوێنەری حکومەتی هەرێمو حکومەتی فیدڕاڵی یان لایەنی دیکەی پەیوەندیدار لەخۆی دەگرێ.

سێیەم: لەکاتی نەگەیشتن بەڕێکەوتنی ئاماژەبۆکراو لەبڕگەی سەرەوە وەزیر لەگەڵ نوێنەری حکومەتی فیدڕاڵی یان لایەنەکانی دیکەی پەیوەندیدار، بابەتەکە بۆ شارەزایان ڕەوانەدەکات کە لەلایەن هەموو لایەنەکانی پەیوەندیدارەوە هەڵدەبژێردرێ وە لەکاتی نەگەیشتن بەڕێکەوتن بەپێی دەستووری فیدڕالی مامەلەی لەگەل دەکرێت.

یەکگرتنی حەشارگەکان لەمیانەی سنووری نێودەوڵەتیەوە

ماددەی چل و نۆ:

حکومەتی هەرێم بەهەماهەنکی لەگەل حکومەتی فیدڕاڵی بە پێی حوکمەکانی دەستووری فیدڕالی یەکگرتنەوەی حەشارگەکان دەگرێتە ئەستۆ ئەگەر لەسنووری هەرێم پەڕیەوە بۆ ناوچەیکی ناو سنووری یەکیك لە ولآتە دراوسێیەکان بەڕێککەوتن لەگەڵ دەوڵەتی دراوسێی پەیوەندیدارو دەبێ سوودی تەواوو دادپەروەرانە بۆ هەردوو لاوە بەدەست بێندرێ بۆ پەرەپێدانی نەوت وپەسندکردنی لەلایەن پەرلمانی کوردستانەوە.

بەشی سێزدەم

(چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان)

ماددەی پەنجا:

یەکەم:

وەزیر بۆی هەیە کار بکات بۆچارەسەرکردنی ئەو ناکۆکییەکان کە دروست دەبن لە نێوان ئەو کەسانەی کە لە پرۆسەکانی نەوت کار دەکەن و بریاری لەسەر بدات ، چ جای ئەو ناکۆکییانەی کە :

1. **لەنێوان کەسەکان خۆیان بن، ئەگەر ڕێککەوتننامەکانی لە نێوانیاندا ئەنجام درابوو، دەقی چۆنیەتی چارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی تێدا نەهاتبێ.**
2. **یان ئەوەی پەیوەستە بەلایەنەکانی دیکە کە بەشدار نین (جگەلە حکومەتی هەرێم).**

دووەم:

1- ئەگەر کێشەی پەیوەندیدار بەلێکدانەوەو پیادەکردنی مەرجەکانی مۆڵەت یان هەردووکیان لەنێوان کەسی ڕێپێدراو وەزیر ڕوویدا، لایەنەکان هەوڵدەدەن کێشەکە لەڕێگەی گفتوگۆوە چارسەربکەن.

2- ئەگەر کێشەکە بەهۆی گفتوگۆوە چارەسەر نەکرا بۆ هەردوولا هەیە کێشەکە ببنە بەردەمی ناوبژیوان.

3- هەرناوبژیوانێك لەنێوان وەزیرو کەسی ڕێپێدراو بەپێی ڕێکەوتنی هەردوولاو بەپێی یەکێك لەو ڕێسایانەی خوارەوە:

أ- ڕێککەوتننامەی واشنتۆنی ساڵی 1965یان ڕێنماییەکان یان ڕێساکانی سەنتەری نێودەوڵەتی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی وەبەرهێنان

{international center for the settlements of investment } Disputes (Icsid).لە نێوان دەوڵەتان و هاوڵاتیانی دەوڵەتانی دیکەوە.

ب- ڕێساکانی بەمەبەستی زێدە ئاسانکاریداهاتووە بۆ(Icsid) کە لە 1978/9/27 پشتی پێ بەسترا لەلایەن ئەنجومەنی کارگێڕی (Icsid) لەنێوان دەوڵەتان و هاوڵاتیانی دەوڵەتانی دیکەوە، کاتێ لایەنی بیانی پێداویستیەکانی لەماددەی (25)ی ڕێککەوتننامەی واشنتۆن نایێنێتەدی.

ج- پەیڕەوکردنی ڕێساکانی ناوبژیوانی نەتەوەیەکگرتووەکانی تایبەت بەیاسای بازرگانی جیهانی (UN CITRAD).

د- ڕێساکانی ناوبژیوانی پەیڕەوکراو لەدادگاکانی لەندەن بۆ ناوبژیوانی کردنی نێودەوڵەتی (LCIA).

هـ- پەیڕەوکردنی ڕێساکانی دیکەی دانپێدانراو (بەپێی ڕێکەوتنی لایەنەکانی ناکۆك لەسەر ڕێکارەکانی، لەوانەش ڕێگای دامەزکراندنی ناوبژیوانان و ئەو ماوەیەی کە پێویستە بڕیاری لێ دەربکرێ.

4- پابەندیەکانی وەزیر وکەسی ڕێپێدراو بەردەوام دەبێ بەپێی مۆڵەت کە تاوەکو هەرمەسەلەیەکی چارەسەرنەکراوو ڕەوانە کراوە بۆ ناوبژیکردن چارەسەردەکرێت.

بەشی چواردەهەم

(ڕاگەیاندن و بلاۆکراوەکان)

ماددەی پەنجا ویەك:

یەکەم: وەزیر ڕاگەیاندن دەگرێتە ئەستۆ سەبارەت بە:

1- بانگێشەکانی داواکردنی مۆڵەتەکان.

2- ئاگادارکردنەوەی پێدانی مۆڵەت و کوتایی پێهێنانی.

دووەم: پێویستە وەزیر بانگێشەکان بڵاوبکاتەوە لە ئامرازەکانی ڕاگەیاندن و بەپێی ڕێنماییەکانی لێیەوە دەرکراوەو لەمیانەی ئەنتەرنێت لە مالپەڕەی ئەلیکترۆنی سەربە وەزارەت.

ماددەی پەنجاو دوو:

یەکەم:

1- وەزیر بلاَوکردنەوەی ئەمانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:.

أ- مۆڵەتەکانی ئێستای هەڵوەشێنراوەو هەموارکراو بە تیروتەسەلی.

ب- زانیارییەکانی پەیوەستە بەڕێککەوتنەکانی یەکگرتن.

2- هەر تاکێك لەماوەیەکی شیاودا لە ڕۆژی پێشکەشکردنی داواکاریەکەی لەلایەن وەزیرەوە کورتەیەکی دەداتێ دەربارەی:

أ- مۆڵەتەکانی (هەموارەکانی ئێستا و هەڵوەشاوە) و ڕێککەوتننامەکانی یەکگرتن.

ب- پلانی پەرەسەندنی پەسندکراو.

ج- بریکاردان و مامەڵەکانی دیکە کە ڕەزامەندی لەسەر وەرگیراوە بەپێی مەرجەکانی بازرگانی ڕێپێدراو.

د- پرۆسەکانی نەوت.

دووەم: وەزیر روون کردنەوەی هۆیەکانی ئەمانەی خوارەوە لە ماوەی دە رۆژ دەگرێتە ئەستۆ لە رۆژی پێشکەش کردنی داواکارییەکان:

1- پێدانی مۆڵەت دوای بانگێشەکردن.

2- پەسندکردنی پلانی پەرەپێدان بەپێی گرێبەستی نەوت.

3- وەرگرتنی هەر بڕیارێك یان هەر ڕەزامەندی دانێك پێویستە بەپێی مۆڵەت دیاری بکرێت.

سێیەم: پێویستە کۆمپانیاکان ڕاپۆرتەکانیان دەربارەی پابەندییان پێشکەش بکەن و بەپێی ئەم یاسایە و مەرجەکانی مۆڵەت و بەو شێوەیەو بە تیرەتەسەلی داواکراوە لەمۆڵەت داو وە بەپێی ڕێنماییەکان، وەزیریش بڵاوکردنەوەی دەگرێتە ئەستۆ.

چوارەم: وەزیر بڵاوکردنەوەی ڕاپۆرتەکانی تایبەت بەکەسە ڕێپێدراوەکان دەگرێتە ئەستۆ سەبارەت بە دانی پارەکانی تایبەت بە پرۆسەکانی نەوتی بۆ حکومەتی هەرێم بەپێی یاسا.

پێنجەم: زانیاریەکانی بەدەستهاتوون بەپێی ئەم ماددەیە بۆ هەموو کەس ڕەوایە پاش دانی ڕەسمەکان کە بەپێی ڕێنماییەکان وەردەگیرێ.

بەشی پازدەم
(کاروبارەکانی ڕێکخستن)

ماددەی پەنجاو سێ:

وەزیر دەرکردنی ڕێنماییەکان بەپێی ئەم یاسایە دەگرێتە ئەستوی سەبارەت بەم کاروبارانەی خوارەوە:.

یەکەم: دابەشکردنی ناوچەکان لە هەرێم دا.

دووەم: دۆزینەوەو بەرهەمهێنانی نەوت.

سێیەم: بەکارهێنان ونوێینی بەیانات، زانیارییەکان، تۆمارگە وڕاپۆرتەکان.

چوارەم: پێوان وفرۆشتن یان سەرفکردنی نەوت.

پێنجەم: تەندروستی ساغ و سەلامەتی پیشەیی.

شەشەم: خۆپاراستن و پاراستنی ژینگە.

حەوتەم: بەڕێوەبردنی سامانەکان.

هەشتەم: بیناکان و دامەزراوەکان وئامێرەکان.

نۆیەم: پرۆسەکانی پاککردنەوەو ئامرازی چارەسەرکردنی دیکەی گونجاو بۆ لابردنی کاریگەریەکان کە لە بلاًوبوونەوەی نەوت پەیدادەبێت.

دەیەم: وازلێنان و کوتایی پێهێنانی پرۆسەکان.

یازدەم: پرۆگرامەکانی کاروبودجە.

دوازدەم: وردبینی کردنی ژمێریاریو تۆمارەکانی کەسی ڕێپێدراو.

سێزدەم: ئامادەکردنی ڕاپۆرتەکان لەلایەن کەسانی ڕێپێدراوە وە دەربارەی ڕادەی پەیرەوکردنی پابەندەکانیان کەلە یاساو مۆڵەتەکان دا هاتوون کە ئەمانە لە خودەگرێت:

1- ڕاهێنان ودامەزراندنی هاولاًتیانی هەرێمو هاولاًتیانی دیکەی عێراق.

2- کڕینی کالاًو دابین کردنی خزمەتگوزاریەکان لە هەرێم وناوچەکانی دیکەی عێراق.

3- تەندروستیو سەلامەتی پیشەیی.

4- خۆپاراستنو پاراستنی ژینگە.

ماددەی پەنجاو چوار:

یەکەم: گشت گرێبەستە تایبەتییەکان بە بەشداریکردنی بەرهەمهێنان ئەوانەی حکومەتی هەرێم پێش جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە مۆری کردوە دەکەوێتە ژێر چاو پێخشاندنەوەی ئەنجوومەنی هەرێمی تا لەگەل حوکمەکانی ئەم یاسایە بگونجێت، لەگەل رەچاوکردنی ئەو بارودوخە مەوزعیانەی کە تیایدا ئەو گرێبەستانە مۆر کراون، بریارەکانیش کوتایین وشایەنی بلاًوکردنەوەیە.

دووەم: گشت مۆڵەت و یاداشتەکانی لێك گەیشتن پەیوەست بە نەوت وگاز کە لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە مۆرکراون پێش جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە، بە هەلوەشاوە دادەنرێت، ئەگەر ئەنجوومەنی هەرێمی رەزامەندی لەسەر نەدات.

بەشی شازدەم

(حوكمەكانی سەرپێچی كردنی پابەندییەكان)

ماددەی پەنجا وپێنج:

یەكەم: كار پێسپێردراوی گشتی یان منداڵەكانی یان خێزانەكانی وە هەر كەسێك لەبەرژەوەندی ئەو كاربكات قەدەغەیە ئەم شتانەی خوارەوە بەدەست بێنێ:

1- هەر سوودیك و تایبەتیەك، چ ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە مۆڵەتە كەدا.

2- هەربەشێك لە كۆمپانیا (یان لقەكانی) كە خاوەن مۆڵەتە چ ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ تەنیا ئەگەر كۆمپانیا بەشەفافیەت بەتایبەتی كرابێ.

دووەم: وەزیر ڕێنماییەكانی تایبەتی دەردەكات كە هەر فەرمانبەرێكی گشتی لە وەزارەت دا پێویستە بەیاناتێك پێشكەش بكات ومولكەكانی بەدیاربخات و ئەو بەیاناتانە سەبارەت بەو كەسانەی كە پلەی فەرمانبەریەتیەكەیان تایبەتە ڕادەگەیێنرێ.

ماددەی پەنجاوشەش :

یەكەم :دەرهەق بەكەسی ڕێپێدراو ڕێكارەكانی ئاماژەی بۆ كراوە لەبڕگەی دووەم لەم مادەیەدا وەردەگیرێ ئەگەر:

1- سەرپێچی كرد لە یاساكانی هەرێم پەیوەست بە نەمانی گەندەڵی.

2- كۆسپی خستەبەردەم كارەكانی پشكێنەری گشتی بەشێویەكی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆو بەهەرهۆكارێك بێت.

3-هەلسان بە یان بەشداریكردن لە پێشكەشكردنی داواكاری یان هەر ڕاپۆرتێكی فەرمی یان بەڵێنی نوسراو پێشكەشكرد بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە، زانیاری درۆ یان دەسخەڵەتداتن لەخۆی گرتبێ بەشێوەیەكی ئەنقەست بێ یان بێ ئەنقەست بێ.

4- بەدەستی هێنا یان كڕین و فرۆشتن یان وەرگرتن یان مامەڵەی بەزانیاری و بەیانەكان كرد كە مولكی هەرێمە وهەروەكو لەماددەی سی ودووەمی ئەم یاسایەدا هاتووە كە لە چوارچیوەی مۆڵەت نەبێت یان بەڕێپێدانی وەزیر نەبێ.

دووەم: ئەگەر سەلمێنرا بۆ وەزیر کە کەسی ڕێپێدراو یەکێك لەو کارانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە ئەنجامی داوە ئەم ڕێکارانەی خوارەوە دەرهەقی وەردەگیرێ سەرەرای هەلسوکەوتەکانی جەزایی:

1- مۆڵەتەکەی چ هەمووی یان بەشێکی هەڵدەوەشێتەوە.

2- بێ بەری دەبێ لە بەشدار کردن لەکەمکردنەوەو مەزادکردنی پەیوەست بە پڕۆسەکانی نەوت و بەتایبەتی ئەوەی پەیوەندیدارە بە مۆڵەتەکانو دابین کردنی کالاّو خزمەتگوزاریەکان.

3- بێ بەری دەکرێ لە کارەکانی بیناکردن لەو حاڵەتانەی کە دەبێتە هۆی زیان گەیاندن بە بەرژەوەندی گشتییەوە.

4- بێ بەری دەکرێ لە ئەنجامدانی چالاّکیەکانی پەیوەست بەپڕۆسەکانی نەوت بۆ ماوەی کە لە دوو ساڵ کەمتر نەبێت.

5- بلاّوکردنەوەی درێژەی تایبەت بەو کارانە.

بەشی حەڤدەم

(حوکمەکانی گواستراوەو دوایی)

ماددەی پەنجا وحەوت:

بەکارهێنانی ڕێژەیەك لە داهاتە نەوتییەکان بۆ پاراستنی مافەکانی نەوەکانی داهاتوو و داراکردنی پرۆژە ستراتیژیەکان و پشتگیری کردنی ژینگە وخێزانی شەهیدان و پشتگیری پێداویستییەکانی پێویست بۆ هاولاتیانی کوردستان بە جۆرێك دادپەروەری لە نێوان پێکهاتەکانی نەتەوەیی وئایینی بێنێتەدی ئەوەش بە یاسا ڕێك بخری.

ماددەی پەنجا و هەشت:

حکومەتی هەرێم بنیاتنانەوەی ئەو ناوچانەی کە پڕۆسەکانی نەوتی تێدا ئەنجام دەدرێت لەبەر چاو دەگرێت و پشتگیری ئەنجومەنەکانی ناخۆیی وشارەوانی ئەم

ناوچانە دەكات و خاوەن زەوییەكان قەربوو دەكات بەپێی یاسا بە جۆرێك دادپەروەری بێنێتەدی.

ماددەی پەنجا ونۆ:

یەكەم: كار بە هیچ دەقێكی یاسایی یان بریاریك ناكرێ گەر لەگەل حوكمەكانی ئەم یاسایە كۆك نەبێت.

دووەم: حوكمەكانی یاسای وەبەرهێنانی هەرێمی كوردستانی ژمارە (4)ی سالی 2006 بەسەر پرۆسەكانی نەوت دا جێبەجێ ناكرێت.

ماددەی شەست:

وەزیر بۆی هەیە رێنمایی پێویست بۆجێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەربچوێنی.

ماددەی شەست و یەك :ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچونییەوە جێبەجێ دەكرێ وە لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائعی كوردستان) بلاْودەكرێتەوە.

مەسعود بارزانی

سەرۆكی هەرێمی كوردستان-عێراق

هەولێر

18/ خەرمانان/2707 كوردي

9 / ئاب /2007 زاینی

26/رەجەب/ 1428کۆچی

هۆیەکانی دەرکردنی

لە پێناو پەرەسەندنی سامانی نەوت لەهەرێمی کوردستان بەجۆرێك بەرزترین سوود بۆ گەلی کوردستان و گەلی عێراق بەگشتی بێنێتەدی، بەهۆی بەکارهێنانی تەکنیکی پڕەنسیپەکانی بازاڕی پێشکەوتووتر، وهاندانی وەبەرهێنان لەگەڵ حوکمەکانی ماددەی 111، 112، 115 لە دەستووری فیدراڵیدا بگونجێت، بۆئەوەی بەرزترین ئاستی شەفافیەتو بەرپرسیاریەتیو داد پەروەری لەکەرتی نەوتدا بەهێزو مسۆگەر بکات، ولە پێناو مسۆگەرکردنی بەشەکانی داد پەروەرانە بۆ گەلی کوردستانو بۆ پشتگیری کردنی نەوەکانی داهاتوو وئەوانەی لە ژێر سێبەری سیاسەتەکانی دا پلۆسێنەری ڕژێمی بەسەرچووی عێراق ئازاریان چێشت ولە پێناو پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستانو بەهێزکردنی هاوکاری لەگەڵ حکومەتی فیدڕالی، دەربارەی بەڕێوەبردنی نەوتو گاز کە دابەشکردنی داد پەروەرانە بۆ داهاتەکانی نەوت مسۆگەر دەکات وەکو لەدەستووری فیدڕالیدا هاتووە، لەبەرهەموو ئەو هۆیانە ئەم یاسایە دانرا.